

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Sociodemografický portrét cizinců v České republice

Bc. Anna Trofymovych

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie a sociální práce

Studijní program Sociologie

Diplomová práce

Sociodemografický portrét cizinců v České republice

Bc. Anna Trofymovych

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Ph.D. Dana Hamplová

Katedra sociologie a sociální práce

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

Obsah

1. Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
2. Migrace a migranti.....	10
2.1. Definice pojmu migrace.....	10
2.2. Migrační teorie.....	11
2.2.1 Druhá polovina 19. století - první polovina 20. století.....	11
2.2.2. Druhá polovina 20. století - počátek 21. století.....	12
2.2.3. Současné koncepty migrace.....	14
2.2.3.1 Neoklasický přístup migrace.....	14
2.2.3.2. Teorie dvojího trhu.....	15
2.2.3.4. Teorie mezinárodního migračního systému.....	15
2.2.3.5. Institucionální teorie migrace.....	16
2.2.3.6. Teorie kumulativních příčin.....	17
2.2.3.7. Teorie relativní deprivace.....	17
2.3. Typy migrace.....	17
2.4. Sociologický pohled na cizince jako migranta.....	18
3. Postoje k cizincům.....	20
3.1. Postoj.....	21
3.2. Předsudky a diskriminace.....	22
3.3. Etnocentrismus a xenofobie.....	22
3.4. Tolerantní vztah.....	23
3.5. Faktory ovlivňující postoje k cizincům.....	23
EMPIRICKÁ ČÁST.....	26
4. Cizinci v České republice.....	26
4.1. Migrační politika České republiky.....	27
4.2. Cizinci podle země původu a účelu pobytu - statistická data.....	30
4.3. Genderová a věková struktura cizinců - statistická data.....	34
4.4. Zaměstnanost a vzdělání cizinců - statistická data.....	35
4.5. Kriminalita cizinců - statistická data.....	40
5. Vnímání cizinců českým obyvatelstvem.....	42
5.1. Úvod do studia vnímání cizinců.....	42
5.2. Výsledky zpracování dat WVS.....	44
5.2.1. Vliv věku na vnímání cizinců.....	44
5.2.2. Vliv pohlaví na vnímání cizinců.....	48

5.2.3. Vliv vzdělání na vnímání cizinců.....	49
5.2.4. Vliv úrovně štěstí na vnímání cizinců.....	53
5.3. Celkový výsledek studie.....	56
6. Popis cizinců v České republice na základě statistických dat a výsledku výzkumu.....	58
7. Závěr.....	61
8. Seznam obrázků.....	64
9. Seznam použité literatury.....	66
10. Přílohy.....	70

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma “Sociodemografický portrét cizinců v České republice” vypracovala samostatně a použila literárních pramenů a informací, které cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

Ve znojmě dne.....

.....
Anna Trofymovych

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje aktuálnímu tématu migrace a popisu cizince v České republice. Migrace v České republice nebere konce, a proto je důležité znát charakteristiku osob se statutem příslušníka jiného státu z důvodu klidného soužití českých občanů a cizinců. Teoretická část se zabývá vymezením migrace a jejími typy, charakteristikou cizince jako migranta z pohledu významných sociologů a druhy vnímání cizinců obyvateli cílových zemí. Empirická část práce se zaměřuje na charakteristiky cizince poskytované statistickými úřady České republiky a také na základě dat WVS 2022 analyzuje postoje k cizincům různých skupin obyvatel ČR, které se liší věkem, pohlavím, typem vzdělání a úrovní štěstí. V empirické části práce jsou popsána zjištění ze statistických a šetření zvlášť.

Klíčová slova: migrace, imigrant, cizinec, migrační politika, postoje k cizincům.

ABSTRACT

The diploma work focuses on the current topic of migration and the description of the foreigner in the Czech Republic. Migration in the Czech Republic is never ending and therefore it is important to know the characteristics of persons with the status of a national of another country for the peaceful living together of Czech citizens and foreigners. The theoretical part deals with the definition of migration and types of migration, the characteristics of the foreigner as a migrant from the perspective of prominent sociologists and the types of perception of foreigners by the inhabitants of the destination countries. The empirical part of the work concentrates on the characteristics of the foreigner provided by the statistical offices of the Czech Republic and also analyses the attitudes towards foreigners of various groups of the Czech population, which differ in age, gender, type of education and level of

happiness, based on the WVS 2022 data. The empirical part of the work describes results of statistical and survey findings separately.

Keywords: migration, immigrant, foreigner, migration policy, attitudes towards foreigners.

1. Úvod

Migrační toky a integrace migrantů do nového prostředí jsou jedním z nejcitlivějších a globálních problémů, který je aktuální dodnes. Nutno poznamenat, že problémem není samotná migrace, ale spíše činnosti, které je třeba provést pro úspěšnou integraci přistěhovalců v přijímající zemi. Lídři států musí řešit mnoho otázek souvisejících se strategiemi, které je třeba použít, aby dynamický migrační tok nenarušil společenský systém. Zároveň je výzkum migrace interdisciplinární, největší zastoupené obory jsou sociologie, ekonomie, sociální antropologie, etnologie, sociální geografie, práva, demografie, historie, politologie, psychologie (Drbohlav a Uherek, 2007). Toto jsou disciplíny, které se zabývají migrací v různých měřítcích, na makro- nebo mikroúrovni.

Otevření hranic vedlo ke vzniku nové kategorie lidí, tzv. migranti. Účelem cesty do jiné země mohou být různé důvody: zaměstnání, studium, mezinárodní ochrana, sloučení rodin, atd. Kromě toho může pobyt v cizí zemi trvat různou dobu - dlouhodobě či krátkodobě, nebo dokonce navždy. V této práci nás nezajímá cizinec jako turista, ale jako osoba, která pobývá dlouhodobě, přijela natrvalo nebo pravidelně pobývá v zahraničí a má konkrétní účel, např. vydělávat peníze nebo studovat.

V úvodu práce se pokusíme jasně popsat oba pojmy, tedy cizince a migranty. Známý německý sociolog Georg Simmel ve své eseji "Cizinec" uvádí následující definici pojmu cizinec: člověka stojící na pomezí dvou kultur, který ani do jedné z nich nezapadá (Simmel, 2006). Podle této definice je tedy cizinec spíše filozofickým pojmem, což vede k více otázkám než odpovědím. Dále se budeme zabývat definicí migranta, pro kterou odkazujeme na oficiální stránku Ministerstva vnitra ČR, kde je migrant charakterizován jako cizinec, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru. V této práci nás zajímá cizinec v roli migranta.

Pro evropské země je charakteristický trend rostoucí migrace a Česká republika není výjimkou. Počet cizinců na území České Republiky v letech

2004 až 2022 zvýšil. Český statistický úřad (2022) poskytuje informace o počtu cizinců podle typu pobytu “dlouhodobé pobyty nad 90 dnů” a “trvalý pobyt” pro období 2004 a 2022: **2004 rok - 254 tisíc cizinců** (“dlouhodobé pobyty nad 90 dnů” - 155 tisíc a “trvalé pobyty” - 99 tisíc); **2022 rok - 1114 tisíc cizinců** (“dlouhodobé pobyty nad 90 dnů” - 781 tisíc a “trvalé pobyty” - 333 tisíc).

Tato práce má pro mě osobní charakter, protože jsem cizinka, která je v České republice za dvojitým účelem - z důvodu získání azylu a studia. Během pobytu zde jsem se metodou pozorování druhých a osobní zkušeností setkala s různými postoji k migrantům.

Cílem práce je identifikovat sociodemografické charakteristiky migranta v České republice. Popis portréту migranta bude užitečný především pro služby, které s cizinci přímo komunikují, a také pro zaměstnavatele, kteří cizince najímají. Portrét cizince bude vytvořen na základě dostupných údajů na webové stránce Českého statistického úřadu a prostřednictvím analýzy průzkumu veřejného mínění obyvatelů ČR.

Diplomová práce se skládá z úvodu, dvou částí - teoretická a empirická, závěru, seznamu obrázků, seznamu použité literatury, seznamu příloh.

TEORETICKÁ ČÁST

2. Migrace a migranti

2.1. Definice pojmu migrace

Jedním z nejdůležitějších pojmů v této práci je migrace, která nemá jednoznačnou definici. Obvykle pojem migrace nejčastěji patří do oblasti demografického studia, ale stále více se studium migrace stává interdisciplinárním.

Z hlediska demografie lze migraci chápat jako: *prostorové přemísťování osob přes libovolné hranice (administrativní jednotky), které spojené se změnou místa bydliště na určitou dobu nebo natrvalo* (Pavlík et. al., 1986).

Migrace zahrnuje tři pojmy: emigraci, imigraci a reemigraci. Pokud se výzkumník zajímá o místo, odkud se člověk přestěhoval, hovoříme o emigraci, a pokud se výzkumník zajímá o místo, kam se migrant stěhuje, jedná se o imigraci. Pro vlastní zemi migranti jsou emigranty a pro hostitelskou zemi jsou imigranty. Reemigraci lze popsat jako proces, kdy se migranti vracejí do místa svého bydliště (Petrušek et. al., 1996). Osoba, která se stěhuje, tedy může mít různé statusy.

Přejdeme k další definici: **Migrace** – *široce podmíněný proces často ovlivněný zejména komplexem vnějších determinujících faktorů* (Drbohlav a Uherek, 2007). Tento popis zdůrazňuje, že je nutné, aby existovaly určité podmínky nebo faktory, které osobu stimulují k migraci.

Migrace – *proces vyvazování se ze sociálních vazeb ve zdrojovém prostoru a navazování nových sociálních vazeb v zemi cílové* (Drbohlav a Uherek, 2007). V této definici můžeme pozorovat jasný směr pohybu ze “zdrojové” do “cílové”, přičemž je zmíněna sociální vazba jako další důležitá složka lidské existence, která se po přestěhování z domovské země do nové transformuje, ale nezmizí úplně.

Na základě výše uvedených definic můžeme vytvořit jednu společnou pracovní definici, která může být vhodná pro tuto diplomovou práci: **Migrace** je prostorové přemístění osob ze země jejich původního trvalého pobytu do cílové země, které nastává v důsledku komplexu determinujících vnějších faktorů a ovlivňuje změny v sociálních vazbách osob.

2.2. Migrační teorie

Rozvoj výzkumu a teoretických poznatků v oblasti migrace můžeme rozdělit do několika období:

- druhá polovina 19. století - první polovina 20. století;
- druhá polovina 20. století - počátek 21. století;
- současné koncepty migrace.

2.2.1 Druhá polovina 19. století - první polovina 20. století

Studium migrace začalo na konci 19. století a intenzivně pokračovalo i ve 20. století. Inspirací pro vytvoření teorie migrace, v rámci sociálních věd, se staly Ravensteinovy Zákony migrace. Sám Ravenstein neměl úmyslu vytvořit teorii, ale spíše shromáždit pozorování migračních vzorců ve Velké Británii a Spojených státech na konci 19. století. Ve své rozsáhlé práci o migraci popsal zákonitosti migračních procesů. (Ravenstein, 1889, podle Uherek, 2008).

Ve dvacátém století ke studiu migrace významně přispěla chicagská sociologická škola. Sociologové chicagské školy se zaměřili na studium dezorganizaci a reorganizaci sociálního vztahů a na základě rozsáhlejšího empirického materiálu upozornili na možné důsledky těchto procesů. Právě na možné důsledky dezorganizace a reorganizace upozornili ve své práci americký sociolog Thomas a polsko-americký sociolog Znanetsky – “The Polish Peasant in Europe and America” (1918). Ve své následující publikace “Monograph of an Immigrant Group” (1918-1920) dospěli k závěru, že migrace přispívá ke změnám životních strategií člověka, které mohou vést k výrazné individualizaci

osobnosti. Zdůraznili také, že úspěšní imigranti se mohou relativně často přimykát ke státu jako instituci, která jim nahrazuje jejich vlastními rozšířenou rodinu ve zdrojovém prostoru (Drbohlav a Uherek, 2007). Zároveň se jim podařilo ukázat, že migrací zpřetrhané osobní vazby imigranti v novém prostředí nahrazují tvorbou nových sociálních struktur. Téma migrace společně s problematikou adaptace na nové životní podmínky oslovilo také další autory chicagské školy. Ernest Burgess spojoval problematiku migrace a integrace migrantů do nového prostředí s existencí městských zón. V prostředí Chicaga pozoroval, že imigranty přitahují zejména chudší čtvrti v blízkosti průmyslových podniků, které souhrnně označoval za tranzitní zónu. S postupující integrací do prostředí cílové oblasti lze předpokládat změny prostorové lokace imigrantů ve městě (Grulich, 2013).

2.2.2. Druhá polovina 20. století - počátek 21. století

Dlouhou dobu ve dvacátém století existovala snaha vytvořit jediný definující vzorec migrace, ale v posledním desetiletí 20. století to bylo odmítnuto. Začalo období, kdy je snaha nekritizovat existující teorie migrace, ale propojit jednotlivé teorie tak, aby se vzájemně doplňovaly (Drbohlav a Uherek, 2007).

Demograf William Peterson v roce 1958 vytvořil vlastní typologii migrace. Vědec zohlednil, že se typy migrací mění v čase a s technologickou vyspělostí migrujících skupin. Petersen předpokládá, že migrace vzniká především z ekologických, ekonomických a sociálně politických důvodů. Identifikoval následující typy primitivní, vynucená, násilná, dobrovolná. Primitivní typ migrace nebo ekologická migrace probíhá především z důvodu vyčerpání přírodních zdrojů, to znamená, že k migraci dochází z ekologických důvodů (Franc, 2010). Následující typy jsou z názvu srozumitelné, takže je není třeba podrobně popisovat. Právě Petersenova typologie je otevřena k doplňování.

Důležitým přínosem pro obor migračních studií je model “push and pull”, který byl vyvinut v 50. a 60. letech 20. století. Zmíněný demograf Petersen navrhl, že existují faktory, které člověka vytlačují ze země původního bydliště, a také faktory, které člověka přitahují do cílového regionu migrace - pull faktory (Petersen, 1970, podle Uherek, 2008). To znamená, pull-faktory jsou ty, které přitahují migranty do země Y (např. vysoká kvalita života země Y), a push-faktory jsou ty, které přispívají k migraci ze země původu (např. nedostatek pracovních míst v země původu).

Podrobněji “pull-push” teorii rozpracoval Donald. J. Bogue (1952, podle Drbohlav a Uherek, 2007). Podle jeho názoru, pokud je migrace založena na silných “pus” stimulech, zpravidla nedávají komunitám jinou možnost volby, než se přestěhovat jinam, zatímco v případě migrace založené na “pull” stimulech tomu tak není. Mezi silné “push” faktory patří extrémní katastrofy, jako je vyčerpání zdrojů. To znamená, že tyto faktory mají na obyvatelstvo různý vliv (Jansen 1970, podle Drbohlav a Uherek, 2007).

“Pull-push” model dále rozvíjeli autoři Clifford Jansen a Everett S. Lee (1993). Ve své teorii navrhují pojmy jako “výchozí” (pull) a “cílová zóna” (push). Autoři dospěli k několika závěrům, které jsou důležité pro pochopení migračních pohybů:

- 1) k migračnímu pohybu dochází tehdy, když faktory, které migranta vytlačují ze zdrojové oblasti a přitahují ho do cílové oblasti, dosáhnou určité intenzity;

- 2) intenzita push a pull faktorů potřebných k migraci se liší v závislosti na okolnostech a závisí na řadě subjektivních důvodů (např. migrace závisí na fázích životního cyklu - některé fáze jsou pro migraci příznivější než jiné);

- 3) migrační aktivita je selektivní (migruje pouze určitá část populace);

- 4) velikost migračních proudů a protiproudů závisí na podmínkách v zemi původu a v cílové zemi a také na velikosti překážek, kterým migrant čelí, když se vydává na cestu (Franc, 2010).

Důležitým příspěvkem na počátku 90. let 20. století byla společná analýza Stephena Castlesa a Marka Millera o podstatě současné migrace. Uvedli několik hlavních trendů v migračních přílivu pro příštích zhruba dvacet let. Ve své analýze tvrdí, že migrace je globální jev, který postupně zasahuje více a více zemí a její intenzita se zvyšuje. Autoři předpokládají, že cílové země budou přijímat migranty s různými typy migrace souběžně. Nakonec se zvýší význam role žen ve všech typech migrace (Castles a Miller, 1993, podle Franc, 2010). Je třeba poznamenat, že jejich předpoklady se splnily: migrace je stále rostoucím fenoménem šířícím se po celém světě.

2.2.3. Současné koncepty migrace

2.2.3.1 Neoklasický přístup migrace

Neoklasická teorie o pohybu migrantů vychází z modelu lidského kapitálu. Zkoumá důvody, proč některé skupiny lidí migrují s menší pravděpodobností než jiné skupiny s podobnou motivací a původem (Grulich, 2013).

Tento přístup má dvě analytické úrovně – mikro a makro. Na mikroúrovni je migrace chápána jako očekávání lidí na zlepšení kvality života – osobní přínosy migrace převažují nad náklady. Každý migrant posuzuje zisky a ztráty individuálně, na základě psychologických charakteristik, kulturních a ekonomických faktorů. Na makroúrovni je migrace objasněna rozdílem v nabídce a poptávce pracovní síly. Z tohoto pohledu se migrace děje ze zemí s nadbytečnou pracovní silou, ale velmi nízkými mzdami, do zemí s vysokými mzdami, ale nedostatkem pracovní síly (Drbohlav a Uherek, 2007). Nutno zdůraznit, že neoklasický přístup nebere v úvahu faktory, které přímo nesouvisejí s trhem práce. Pozitivní je, že tento přístup nám umožňuje vysvětlit směr migračních toků, což výrazně pomůže při plánování různých

společenských akcí související se společenským řádem (Prochazkova-Ilinitchi, 2010).

2.2.3.2. Teorie dvojího trhu

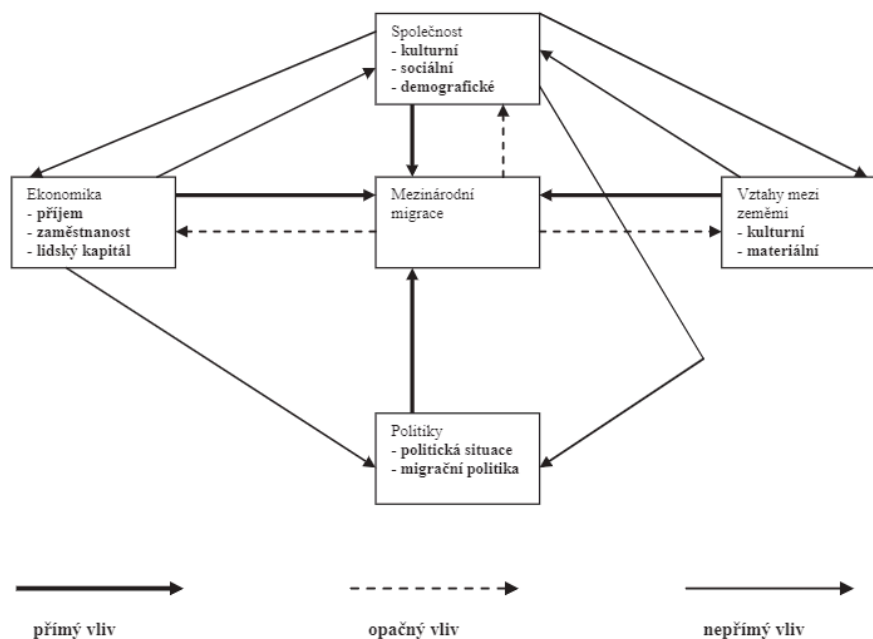
Tato teorie klade důraz na existenci dvou sektorů práce. První sektor je zaměřen na kvalifikované pracovníky, kteří jsou dobře placeni a mají relativně stabilní zaměstnání a kariérní perspektivy. Tento sektor je určen pro domácí obyvatelstvo. Druhý sektor je většinou nebezpečný, fyzicky náročný a špatně placený. Pro tento sektor jsou většinou nájímáni migranti (Piore, 1979). Jinými slovy, imigranti přijíždějící do cílové země by měli být připraveni na to, že jejich první zaměstnání v cizí zemi bude v druhém sektoru.

2.2.3.4. Teorie mezinárodního migračního systému

Mezinárodní migrační systém se skládá ze skupiny zdrojových zemí spojených se skupinou cílových zemí prostřednictvím relativně objemných proudů a protiproudů migrace. Spojení netvoří pouze lidé, ale i historické, kulturní, koloniální a technologické aspekty a migrační systémy pak fungují v rámci určitých kontextů (např. sociální, politický, demografický a ekonomický). Jedna země může být součástí více systémů, a to i v různých pozicích (Jennissen, 2007). Geografická blízkost zemí není podmínkou, a proto mohou být země s různou vzdáleností ve stejném migračním systému. Zároveň může být jedna země zapojena do mnoha systémů současně.

Jennissen (2007) nabízí schéma, na kterém je možné pozorovat kauzalitu mezi migrací a faktory, které na ni působí. Schéma lze vidět na obrázku 1 níže. Kauzální vztahy, jak je uvedeno na obrázku, mohou být přímé, opačné a nepřímé.

Obr. č. 1. Mezinárodní migrační systémy – kauzality a faktory

Zdroj: Prochazkova-Ilintichi, 2010

2.2.3.5. Institucionální teorie migrace

Institucionální teorie se zaměřuje na vysvětlení, jak institucionální subjekty ovlivňují migrační toky. Předpokládá se, že instituce společně vytvářejí prostředí pro migraci, například tím, že odstraňují překážky nebo je vytvářejí, pomáhají migrantům přizpůsobit se nebo migraci ztěžují. Tímto způsobem ovlivňují migrační toky a mohou z nich mít prospěch (Massey et al., 1993, podle Drbohlav a Uherek, 2007 ; Jennissen, 2000). První skupina zahrnuje organizace a jednotlivce, kteří profitují z ilegální migrace tím, že poskytují pomoc migrantům za účelem nelegálního vstupu do cílové země. Druhá skupina sestává z nevládních a mezinárodních organizací a jednotlivců, kteří migrantům nabízejí rady, sociální služby a zejména právní poradenství (Grulich, 2013). Tyto instituce a organizace aktivně podporují a udržují mezinárodní migraci.

2.2.3.6. Teorie kumulativních příčin

Teorie vychází z myšlenky, že migrace je evoluční proces, který prostřednictvím různých zpětnovazebních mechanismů přispívá ke změnám, včetně institucionálních a socioekonomických změn, v cílových i zdrojových zemích (Drbohlav a Uherek, 2007). V souladu s tím migrace mění prostředí a strukturální kontext migranta, nikoliv pouze migranta.

2.2.3.7. Teorie relativní deprivace

Teorie poukazuje na to, že ekonomické rozdíly působí jako faktor migrace ze zemí původu do cílových zemí. Tato teorie uvádí, že pracovní migrace může být často dočasná a jejím cílem je zlepšit život v zemi původu (Stark a Taylor, 1991, podle Drbohlav a Uherek, 2007). To znamená, že migrant vystupuje jako pracovník, který se snaží prostřednictvím dočasné práce v zahraničí zlepšit sociální postavení své nebo své rodiny v zemi původu. Je třeba poznamenat, že v posledních zhruba dvaceti letech se objevilo více konceptů či teorií, které se zaměřují na dočasnou migraci. Stále častěji se předpokládá, že důvodem migrace nemusí být ekonomická slabost samotné země původu, ale to, že migrant sám o sobě vykonává v zemi původu neprestížní nebo špatně placenou pozici.

2.3. Typy migrace

Jak již bylo zmíněno v úvodu, v této práci se zabýváme mezinárodním typem migrace. Seznámíme se s dalšími typy podle různých rozlišovacích faktorů.

Migraci lze rozdělit na krátkodobou – do jednoho roku, obvykle ne delší než 90 dní a dlouhodobou - více než jeden rok (Palát, 2014).

Podle míry dobrovolnosti lze migraci rozdělit na dobrovolnou a nucenou. Dobrovolnou migraci můžeme popsat jako migraci, která probíhá na základě vlastního rozhodnutí a kterou lze předem naplánovat. Důvodem dobrovolné

migrace je obvykle výhodné zaměstnání nebo vzdělání – v závislosti na cíli dané osoby. Existuje situace, kdy migrant nemůže uspokojit své základní životní potřeby, a proto je nucen najít si práci jinde, a tak dochází k nedobrovolné migraci. Nucená migrace nastává, když jsou lidé vyhnáni nebo nuceni opustit svou domovskou zemi. Důvody nedobrovolné migrace se rozlišují následující: evakuace, válka, vyhnanství, porušování lidských práv, etnické a náboženské otřesy (Palát, 2014).

Demuth (2000) na základě dichotomie dobrovolné a nucené migrace, vytvořil vlastní. Dobrovolná migrace se dělí na pracovní migraci, migrace za účelem sloučení rodiny, dočasná migrace (migrace za vzděláním, za účelem výzkumu) a inovativní migrace (migrace za lepšími životními podmínkami, za materiálním zabezpečením). Nucená migrace zahrnuje migraci způsobenou mezilidskými vztahy a migraci způsobenou přírodními katastrofami (Demuth, 2000).

Neméně důležitá je typologie migrace podle právního stavu – legální a nelegální. Legální migraci lze definovat jako migraci, která je kontrolována a řízena státem, který přijímá imigranty, a atributem tohoto typu migrace je vízum a povolení k pobytu. Nelegální migrace je charakterizována nedostatečnou kontrolou a řízením vstupu a pobytu osob ze strany státu.

Z teoretického hlediska mohou být uvedené typologie vhodné, ale v praxi může být tato strukturovaná dichotomie v klasifikaci migrace porušena. Legální migranti se mohou stát nelegálními migranty po vypršení platnosti víza nebo v důsledku byrokratických překážek a zdržení při prodlužování povolení k pobytu. Krátkodobá migrace se může změnit v dlouhodobou z osobních důvodů nebo neplánovaných faktorů, které ovlivňují rozhodnutí migranta (King, 2012).

2.4. Sociologický pohled na cizince jako migranta

V rámci sociologie migrantů můžeme chápat jako cizince. Klíčovými otázkami při zkoumání cizince v rámci sociologie jsou: kdy a kde se s cizincem

ve společnosti setkáváme; jak vnímají cizince lidé, kteří jsou “doma” a jaké k nim mají postoje a vztahy; jaké vlastnosti a zkušenosti lze nazvat společné všem cizincům; jak cizinci vnímají sami sebe a svou situaci.

V této části je důležité připomenout názory takových sociologů, jako jsou Alfred Schutz, Norbert Elias, Zygmunt Bauman, Julia Kristeva.

Zygmunt Bauman rozlišuje dva typy cizinců, které se liší účelem opuštění země: poutník a tulák. Poutník opouští místo svého trvalého bydliště s tím, že předem zná svůj cíl a místo určení. To jsou charakteristiky vlastní migrantům, kteří jsou v jiné zemi za určitým účelem: práce, studium, ochrana atd. Naproti tomu tulák nemá žádný cíl ani konkrétní místo, odchází, kam se mu líbí (Bauman, 1995 cit. podle Radimská, 2001). Popis tohoto typu je spíše typický pro turistu.

Julia Kristeva se zaměřila na obraz cizince jako pracovního migranta a zdůraznila jeho specifický přístup k práci. Podle autorky je většina cizinců, kteří přicházejí za prací, vzhledem ke svému statusu nucena vykonávat práci, kterou původní členové společnosti odmítají - fyzicky náročné a málo placené pracovní činnosti (Kristeva, 1998 cit. podle Radimská, 2001).

Kristeva poukazuje na to, že když migrant přestává mluvit svým rodným jazykem, stává se jako “nějaké zmrzačené dítě, milované a zbytečné” (Kristeva, 1998 cit. podle Radimská, 2001). Problémem je, že migrant může být jinou společností odmítnut, protože se nedokáže správně vyjadřovat v jazyce, kterému obyvatelé dané země rozumí. Zároveň, jak poznamenal Schultz, existuje mnoho jazykových pojmů, které mají více konotací, jež jsou srozumitelné pouze nositelům jazyka (Schultz, 1962 cit. podle Radimská, 2001). Badatel dále poukazuje na to, že když člověk opustí svou skupinu, přestává být jeho zažitý světónázor relevantní, což způsobuje problémy při životě v cizím prostoru. (Schultz, 1962 cit. podle Radimská, 2001). Z druhé strany má migrant možnost pochopit, že jeho kulturní vzorce nelze použít všude.

Kristeva poukazuje na to, že migrant může být označen za svobodného. Tato svoboda je způsobena tím, že osoba je zbavena odpovědnosti a tlaku nebo kontroly ze strany rodiny, které má ve své domovské zemi, a v cílové zemi migranta nikdo nezná. Zároveň se lidé v imigraci učí nést odpovědnost sami za sebe a kontrolovat své činy samostatně. Na druhou stranu, jak poznamenává socioložka, svoboda není ničím jiným než samotou (Kristeva, 1998 cit. podle Radimská, 2001). Lze předpokládat, že samota není pociťována na fyzické úrovni, ale spíše na úrovni duchovní: člověk je mezi jinými lidmi, ale kvůli kulturní a jazykové bariéře nemůže otevřeně vyjádřit své pocity a myšlenky.

Norbert Elias je sociolog, který se zabývá tématem postrojů k cizincům. Na základě svého výzkumu příměstských komunit vytvořil teoretický model etablovaných a outsiderů. Již z názvu modelu vyplývá, že existuje nerovnost mezi skupinou “starousedlíků” (obyvatelé) a skupinou nově příchozích (migranti). Při interakci těchto dvou skupin vznikají určité předsudky, které jsou spíše negativní, a také se děje to, že obyvatelé pociťují svou dominantní moc nad přistěhovalci (Elias a Scotson, 2008 cit. podle Radimská, 2001). Vnímání nižšího sociálního statusu cizince samotným cizincem zkoumal Alfred Schutz. Poukazuje na to, že člověk obvykle vnímá sám sebe jako centrum svého životního světa, ale na novém místě to ztrácí (Schutz, 1962 cit. podle Radimská, 2001). To znamená, že když emigrant vstoupí do nové společnosti, změní se jeho vnímání vlastního sociálního statusu.

Na základě výše uvedených názorů sociologů lze konstatovat, že navzdory bariérám sociokulturního aspektu se po příjezdu do cílové země otvírají určité možnosti. Například přestěhovalec může vidět svět ze dvou perspektiv: té, na kterou je zvyklý od narození, a té, které se přizpůsobuje.

3. Postoje k cizincům

Vzhledem k tomu, že portrét cizinců je založen na údajích z výzkumu veřejného mínění českého obyvatelstva o cizincích, to je vhodné se věnovat

tématu postoje k cizincům a jeho složkám. Věnujeme pozornost formám postojů k cizincům, které obvykle vyjadřují obyvatelé cílové země: diskriminace a předsudky, etnocentrismus a xenofobie, tolerantní vztah. V této části se budeme zabývat také faktory, které ovlivňují postoje k cizincům.

3.1. Postoj

Vědci, kteří začali empiricky zkoumat postoje v rámci sociologie jsou Thomas a Znaniecký. Podle nich postoje znamená: *“...individuální mentální procesy, které determinují aktuální, ale i potenciální odpovědi každého jednotlivce v sociální realitě, která ho obklopuje”* (Hofírek, 2005). Pokud se budeme vycházet z definice uvedené ve Velkém sociologickém slovníku (Petrusek a kol., 1996), je postoj: *relativně ustálený sklon jedince chovat se v určité situaci určitým způsobem, příp. reagovat pozitivně nebo negativně na podněty s takovou situací spojené“ a je „předpokladem výkladu individuálního jednání“*. Z této definice můžeme zdůraznit jednu z hlavních charakteristik postoje - stálost. Hayesová (2003) uvádí další tři základní rysy, jsou naučené, konzistentní a spojené s příznivými či nepříznivými reakcemi. Další otázkou, které věnujeme pozornost, je formování postojů. Hofírek (2005) tvrdí, že postoje jsou ovlivněny individuální zkušeností každého člověka, neočekávanou traumatickou situací, následováním postojů kamarádů a rodičů atd.

Studium postojů k určitým společenským jevům, procesům nebo subjektům je značně důležitým a poměrně složitým úkolem. V průběhu let však sociologové našli způsoby, jak výzkum zjednodušit pomocí metod měření postojů. Při měření postojů je třeba brát v úvahu efekt *“společenské přijatelnosti”* (v angličtině *“social desirability”*), ke kterému se respondenti často přiklánějí. Pojem *“společenské přijatelnosti”* znamená, že respondenti odpovídají a reprezentují názory, o nichž se domnívají, že jsou ve společnosti přijatelné, aby nebyli odsouzeni za své vlastní vidění. Projev tohoto efektu

můžeme pozorovat zvláště silně u citlivých témat, k nimž můžeme přiřadit i postoje k cizincům.

3.2. Předsudky a diskriminace

Americký psycholog Allport (2004) zdůrazňuje, že předsudek je úsudek učiněný bez dostatečných informací, zatímco když člověk obdrží úplné informace, úsudek se nezmění. Znamý sociolog Giddens (2013) popisuje předsudek jako názor nebo postoj skupiny, který zastávají ostatní členové skupiny. Předsudky se nezakládají na přímé zkušenosti, ale na tom, co člověk slyšel od jiného člověka - na "klepech". Sociolog také upozorňuje, že nové informace nemohou změnit už vytvořený názor (Giddens, 2013). Allport (2004) navrhuje pět projevů etnických předsudků: uhýbání, diskriminaci, očerňování, fyzický útok a nejbrutálnější - zničení. Z pohledu amerického sociologa lze diskriminaci chápat jako důsledek předsudků (Allport, 2004), proto o ní pojednejme trochu konkrétněji. Zmíněný sociolog Giddens (2013) uvádí, že předsudek je postoj nebo názor, a diskriminaci lze popsat jako chování zaměřené proti určité skupině nebo jedinci. Diskriminace může být založena na jakémkoli kritériu, jako je rasa nebo etnický původ, pohlaví, věk atd.

3.3. Etnocentrismus a xenofobie

Především je třeba poznamenat, že etnocentrismus je spojen se skupinovou uzavřeností etnických skupin. Uzavřenost etnických skupin je chápána například jako zákaz manželství mezi příslušníky různých etnik (Giddens, 2013). Etnocentrické postoje předpokládají vnímání norem a hodnot vlastní etnické skupiny jako jediných správných a pravdivých, nebo dokonce jako dominantních. V některých případech je způsob života jiných skupin vnímán jako odklon od optimálního stavu (Tesař, 2007). Pak je zde neméně důležitý problém xenofobie, která představuje nedůvěru a strach z cizinců, a často se projevuje agresivním chováním k cizincům (Tesař, 2007). Wallace

(1995, s. 8-19 cit. podle Buriánek, 2001, s. 75) identifikuje sedm faktorů, které ovlivňují xenofobii: příliv migrantů, socioekonomické změny v zemi, pravicové politické hnutí, nacionalismus, globalizace (reakce na vznik nadnárodních institucí a komercializaci kultury) a sociální struktura obyvatelstva.

3.4. Tolerantní vztah

Tolerantní postoje lze definovat jako protiklad k pojmům diskriminace a xenofobie. Norris (2002) popisuje toleranci jako: “síla, která se brání potlačování a negativním zásahům tím, že umožňuje odlišným osobám žít tak, jak si přejí”. Je třeba poznamenat, že tolerance je spíše neutrální postoj k něčemu nebo někomu. Na jedné straně tolerantní postoj znamená respektování hlubokých kulturních rozdílů ve způsobu života představitelů jiných etnických skupin v zájmu bezkonfliktního soužití (Smeeke et.al., 2015). Na druhé straně tolerance znamená trpělivost k něčemu, co je v rozporu se zájmy určité skupiny lidí, a lze ji chápat jako pasivitu s cílem uniknout konfliktům různé úrovně (Budziszewski, 1999 cit. podle Leontiyeva a Vávra, 2009). Můžeme však říci, že tolerantní postoj je spíše pozitivní jev, který nevyvolává otevřené nepřátelství k něčemu nebo někomu.

3.5. Faktory ovlivňující postoje k cizincům

Dále se krátce podíváme na faktory, které mohou ovlivnit to, jak obyvatelé vnímají migranty. V empirické části práce se budeme zabývat i touto problematikou, ale nebudeme jí věnovat velkou pozornost, protože cílem práce je popsat hlavní charakteristiky cizince v České republice.

Za prvé, již zmíněný americký psycholog Allport (2004) upozorňuje, že při analýze faktorů je třeba vycházet z kontextu či podmínek, v nichž se výzkumná skupina, v našem případě “domácí” obyvatelé, nachází. Pro každou zemi a pro každého člověka tedy existují jiné důvody, proč myslí tak a ne jinak, a to můžeme zjistit prostřednictvím výzkumu běžného života.

Jedním z faktorů, na které upozorňuje Rustenbach (2010), je vzdálenost nebo blízkost kultur cílové země a země původu migranta. Většinou, pokud kultura cizince není blízká domovské zemi, bude postoj negativnější (Rustenbach, 2010).

Další faktor se týká přímého kontaktu mezi obyvateli a migranty ve městech. Lidé, kteří mají blízké a přátelské vztahy s cizinci, si o cizincích vytvářejí dobré mínění, které se pak projektují na jinou skupinu cizinců (Fetzer, 2011). Zde je třeba upřesnit, že přátelský postoj je pravděpodobnější vůči těm migrantům, kteří mají stejnou národnost jako ti, s nimiž mají “domácí” obyvatelé přátelské vztahy. Také většinou formuje postoje přímá zkušenost s migranty, například pokud by migrant původem z N okradl občana cílové země, vznikl by názor, že všichni migranti původem z N jsou zloději.

Dříve jsme se zabývali faktory souvisejícími s kontaktem s cizinci a nyní se podíváme na faktory, které se týkají přímo obyvatel cílových zemí a jejich životních podmínek. Jedním z takových faktorů může být pocit bezpečí v místě pobytu. V některých regionech je vysoká míra kriminality, a pokud dojde k velkému přílivu migrantů, existuje obava, že se toto nebezpečí zvýší (Rustenbach, 2010).

Jiný faktor je věk, který byl zmíněn ve srovnávací studii Saka a Sakové (2014) o postojích mládeže (18-30 let) k náboženským, rasovým a etnickým skupinám. Zjistili, že konkrétně v České republice jsou mladí lidé ve věku 15-18 let tolerantnější k migrantům než lidé ve věku nad 18 let (Sak, Saková, 2004).

Významným faktorem ovlivňujícím postoj k cizincům je také úroveň vzdělání. Původní obyvatelé s vyšším vzděláním mohou mít pozitivnější postoj k cizincům žijícím v jejich zemi než lidé s nižším vzděláním. Podle Rustenbach (2010) mají lidé s vyšším vzděláním více příležitostí poznávat jiné kultury prostřednictvím studia a cestování. Pozitivní postoje mohou být zároveň ovlivněny tím, že lidé s vyšším vzděláním nevnímají pracovní migranty jako

hrozbu pro pracovní trh (Rustenbach, 2010). Pro lidi s nízkým vzděláním nebo nízkým zařazením naopak příchod migrantů vytváří konkurenci, což vede k antimigrantským postojům (Rustenbach, 2010). To potvrzuje i výzkum, který uvádí, že lidé s vyšším vzděláním a vyšším ekonomickým statusem jsou tolerantní k cizincům, zatímco lidé s nízkým vzděláním a nižším ekonomickým statusem mají spíše negativní postoje k cizincům z důvodu snahy o úspěšné zaměstnání (Chaloupková a Šalamounová, 2006).

EMPIRICKÁ ČÁST

Cílem této kapitoly je poskytnout 1) přehled veřejných údajů o migračních v České republice, 2) prozkoumat převládající postoje obyvatel ČR podle věku a typu vzdělání k osobám jiné národnosti. Na konci práce budou shrnuty všechny informace z empirické části.

4. Cizinci v České republice

V této části se zaměříme na popis imigranta podle dat publikovaných na webové stránce ČSÚ a dalších oficiálních statistikách. Budeme se dotýkat demografických charakteristik migrantů jako jsou státní příslušnost, věk, pohlaví a také témat zaměstnání i vzdělávání. Předchozí část ukázala, že cizinci vyvolávají u některých domácích obyvatelů strach z možného ohrožení, proto se budeme zabývat participací cizinců na kriminální situaci v zemi.

Nutno zdůraznit, že ČSÚ (2022) ve svých zprávách používá pojem “cizinec” a uvádí jeho následující definici: “...je fyzická osoba, která není státním občanem České republiky”. Nejčastěji se zprávy zaměřují na státní příslušnost osob, které nejsou českými občany. Lze tedy předpokládat, že cizinec musí být osobou s jinou státní příslušností. Jinými slovy, za cizince z pohledu ČSÚ lze považovat osobu jiné státní příslušnosti, která není občanem České republiky.

Vzhledem k tomu, že se v této práci používá pojem imigrant, je nutné ho definovat. Podle definice Ministerstva vnitra ČR je imigrantem cizinec, který přichází do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru. Ve své práci tyto dvě definice spojuji, takže když používám pojmy cizinec a přistěhovalec, myslím tím to samé. Cizinec a imigrant je v mé práci osoba, která má jinou státní příslušnost a není občanem cílové země (České republiky) a má konkrétní

účel pobytu v cílové zemi (České republice). V mém pojetí je imigrant nebo cizinec nejen legální, ale i nelegální osoba žijící v ČR.

V teoretické části byly zmíněny různé typy migrace, přičemž jeden z nich se týkal zákonného pobytu na území - legální a nelegální migrace. Pokud jde o situaci v oblasti legální a nelegální migrace, je třeba poznamenat, že podle odhadů státních úřadů je počet legálních migrantů více než počet nelegálních na území ČR. Podle zprávy Ministerstva vnitra (2023) převažují v České republice legální migranti ze třetích zemí (888 806 osob) nad migranty ze zemí EU, Evropského hospodářského společenství a Švýcarska (227 348 osob). Podle informací Ministerstva vnitra České republiky (2023) je počet nelegálních migrantů 29 235 osob, ale je nutno počítat s tím, že toto číslo může být vyšší. Jak bylo uvedeno v teoretické části, legální migranti se mohou stát nelegálními a naopak.

4.1. Migrační politika České republiky

Janisen (2007) ve svém schématu, o kterém bylo pojednáno už v předchozí kapitole práce, poukazuje na to, že jedním z faktorů ovlivňujících mezinárodní migraci je **migrační politika**. Existují následující definice migrační politiky:

- *“...soubor právních norem, zákonů, pravidel, politik a tradic, a také organizačních struktur (subnárodních, národních, regionálních a mezinárodních) a souvisejících procesů, které utvářejí a regulují přístupy států k migraci ve všech jejích formách, týkají se práv a povinností a podporují mezinárodní spolupráci”* (IOM Glossary on Migration, 2019);
- *“...prohlášení vlády o záměru učinit nebo neučinit (včetně zákonů, nařízení, rozhodnutí nebo příkazů), pokud jde o výběr, přijímání, osídlování a deportaci cizinců pobývajících v zemi”* (Bjerre et al., 2015).

Migrační politika zahrnuje různé oblasti, které přímo ovlivňují migraci: trh práce, humanitární pomoc nebo azyl, integraci, rodinu (“slučování rodin”),

nelegální migraci (kontrola a boj proti ní) atd. Migrační politika má následující cíle: usnadnění migrace, regulace migrace, optimalizace výsledků migrace, zahrnuje komplex integračních politik, opatření na ochranu zdraví migrantů a účinné strategie pro převody peněz, podpora sítí migrantů nebo usnadnění získávání dovedností a vzdělávání (Oficiální internetová stránka Ministerstva vnitra

ČR:

<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky.aspx>).

V této práci se zabýváme hlavními aspekty fungování migrační politiky v České republice. Za prvé je třeba zmínit ten fakt, že Ministerstvo vnitra je v České republice zodpovědné za mezinárodní migraci a mezinárodní bezpečnost, což zahrnuje i tvorbu strategií v oblasti migrační a azylové politiky. Důležité je, že Česká republika klade důraz na bezpečnostní aspekty migrace, a tak se snaží zvyšovat informovanost o migraci jak v řadách odborníků, tak i široké veřejnosti.

Od roku 2015 přijala vláda České republiky usnesení č. 621 o Strategii migrační politiky České republiky a o Komunikační strategii České republiky k migraci. Zahrnuje 7 tematických okruhů: integrace cizinců, nelegální migrace a návratová politika, mezinárodní ochrana, vnější dimenze migrace (včetně rozvojových a humanitárních aspektů), volný pohyb osob v rámci EU a schengenského prostoru, legální migrace a provázanost se společnými politikami Evropské unie (Oficiální internetová stránka Ministerstva vnitra ČR: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky.aspx>). Podrobněji popíšeme tyto tematické okruhy na základě definice Ministerstva vnitra ČR.

Integrace cizinců. Účelem tohoto ustanovení je zajistit spokojené soužití občanů a cizinců, aby se zabránilo negativním důsledkům ve společnosti. Je třeba dodat, že v roce 2000 schválila vláda ČR Koncepti integrace, která je rozdělena do několika oblastí: znalost českého jazyka, orientace cizinců ve

společenském systému, ekonomická soběstačnost, vztahy mezi cizinci a obyvateli atd. Vláda ČR každoročně přijímá nová nařízení k realizaci Koncepce. V roce 2009 byla ve všech krajích ČR zřízena integrační centra, která poskytují cizincům rovný přístup k právnímu poradenství, sociálnímu poradenství, jazykovým kurzům a kulturním aktivitám (např. promítání filmů v češtině, poznávání českých tradic pro různé věkové skupiny cizinců).

Nelegální migrace a návratová politika. Zajišťuje bezpečnost českých občanů posílením právních předpisů týkajících se nelegální migrace, návratové politiky a organizované trestné činnosti související s obchodováním s lidmi.

Mezinárodní ochrana. Splnit povinnost poskytnout azyl těm, kteří o něj požádají nebo ho skutečně potřebují, a zajistit flexibilitu systému.

Vnější dimenze migrace (včetně rozvojových a humanitárních aspektů). Posílit opatření na pomoc uprchlíkům v zahraničí a předcházet dalším migračním tokům, včetně poskytování podpory rozvojovým zemím při řešení migračních krizí.

Volný pohyb osob v rámci EU a schengenského prostoru. Přispívat k zachování výhod volného pohybu osob v Evropské unii a v Schengenském prostoru.

Legální migrace. Podporovat legální migraci, která bude prospěšná státu a jeho občanům, aby Česká republika mohla pružně reagovat na potřeby svého pracovního trhu a odrážet dlouhodobé potřeby státu.

Provázanost se společnými politikami EU v oblasti migrace. Plnit mezinárodní a evropské závazky v oblasti migrace a aktivně se účastnit celoevropských debat a hledání společných řešení.

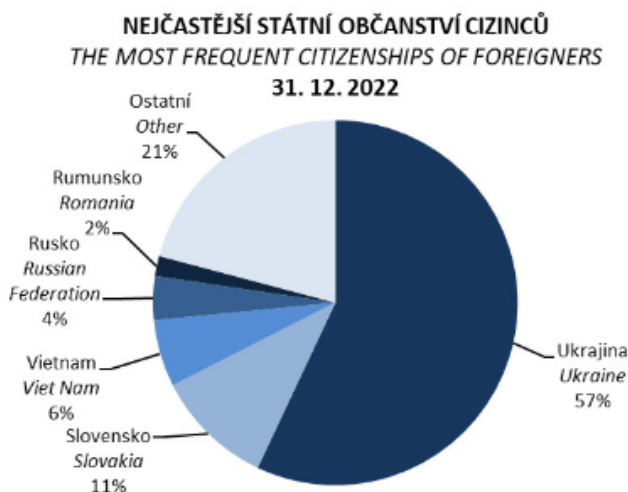
Na základě toho lze tvrdit, že Česká republika chce působit proti negativním aspektům a rizikům spojeným s migrací.

4.2. Cizinci podle země původu a účelu pobytu - statistická data

Podle mého názoru jsou informace o státní příslušnosti a účelu pobytu na území důležité mimo jiné pro realizaci některých projektů souvisejících s migrací a integrací cizinců. Kulturní rozmanitost na území by měla být regulována tak, aby nedocházelo k rozsáhlým konfliktům, proto znalost státní příslušnosti cizince není zbytečná.

Český statistický úřad stanoví pět státních příslušností migrantů, kteří nejčastěji přebývají v České republice: Ukrajinci (57%), Slováci (11%), Vietnamci (6%), Rusové (4%), Rumuni (2%).

Obr. č. 2. Počet cizinců podle státní příslušnosti v roce 2022 (%)

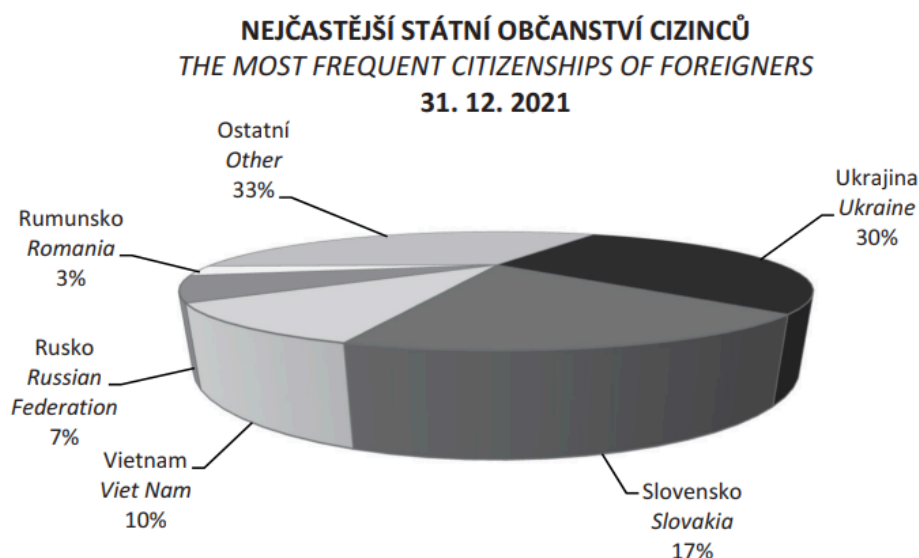

Zdroj: ČSÚ, 2022

Podle údajů ČSÚ na občany států EU-27 připadala v roce 2022 zhruba jen jedna pětina z legálně pobývajících cizinců v ČR.

V porovnání s rokem 2021 vidíme, že se počet Ukrajinců v České republice téměř zvýšil dvakrát. Počet Ukrajinců byl ovlivněn válkou na Ukrajině, proto můžeme pozorovat tak velký nárůst:

Obr. č. 3. Počet cizinců podle státní příslušnosti v roce 2021 (%)

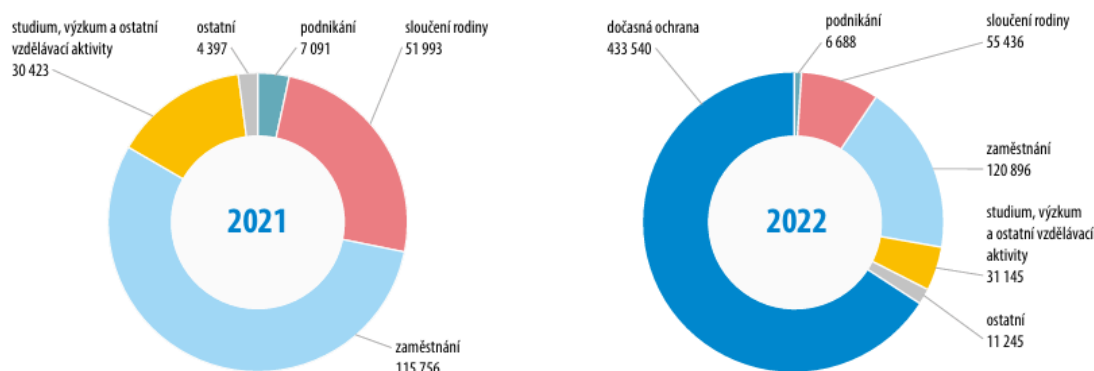

Zdroj: ČSÚ, 2021

Z obrázků č. 2 a č. 3 vyplývá, že v České republice se nachází cizinci, kteří jsou občany třetích zemí, ale také občané evropských zemí (Slovensko). Ministerstvo vnitra poskytuje následující informace o tom, kdo jsou státní příslušníci třetích zemí: “...jsou občané státu, který **není** členem EU a **nejsou** zároveň občanem Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska”.

Vzhledem k tomu, že migranti ze třetích zemí jsou ve většině, zaměříme se na účel jejich pobytu v České republice.

Obr. č. 4. Srovnání počtu cizinců ze třetích zemí pobývajících na území ČR podle účelu pobytu podle v letech 2021 a 2022 (%)

Zdroj: CPIC, 2022

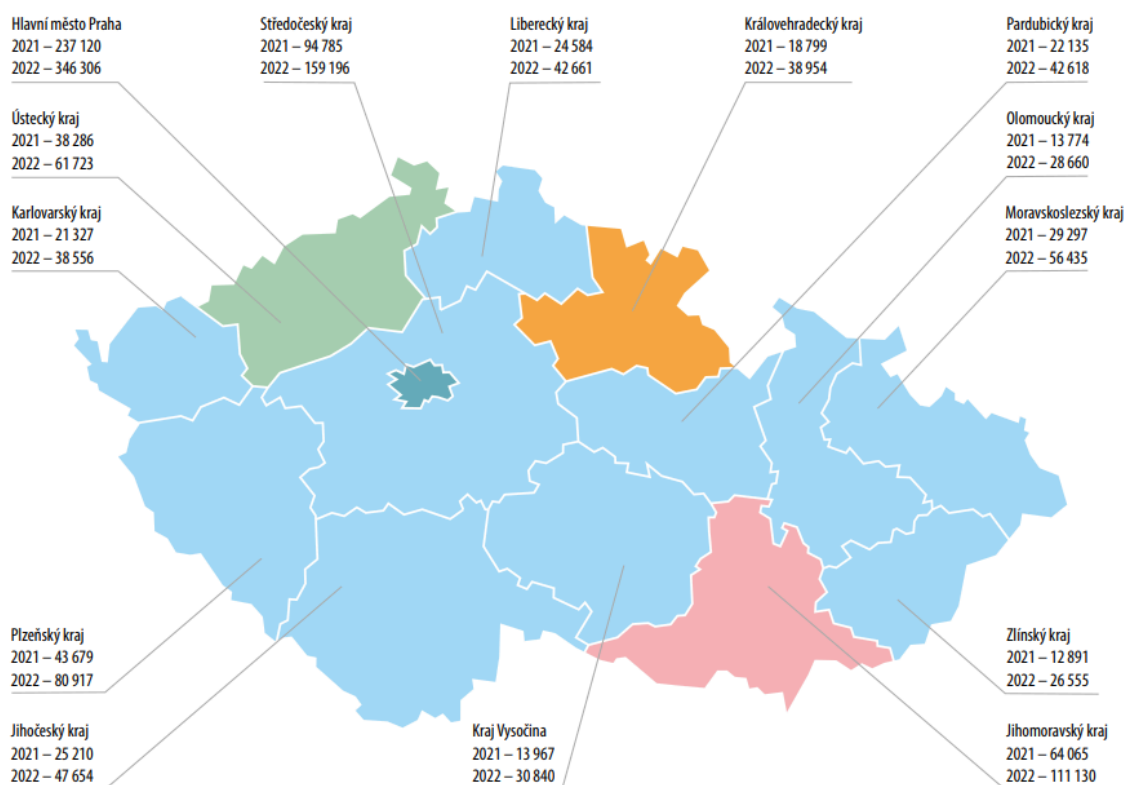
Podle účelu pobytu migrantů lze jejich pobyt rozdělit na dočasnou ochranu, zaměstnání, sloučení rodiny, studium a podnikání. V roce 2021 bylo dominantní aktivitou zaměstnání, v roce 2022 se v důsledku nárůstu počtu uprchlíků z Ukrajiny posunula na druhou pozici (na první pozici je dočasná ochrana). Je důležité poznamenat, že dočasná ochrana není totožná s mezinárodní ochranou. Dočasná ochrana je definována jako krizový mechanismus, jehož cílem je pomoc státům EU rychle reagovat na masivní příliv osob, které se ze závažných důvodů nemohou vrátit do své domovské země. Tento typ ochrany se uděluje ve formě víza na dobu delší než 90 dnů. Osoby s dočasnou ochranou mohou požádat o mezinárodní ochranu, která má odlišná pravidla pobytu.

Tedy na území České republiky tak můžeme pozorovat migranty ze zemí EU i mimo EU, přičemž největší skupinu migrantů tvoří občané Ukrajiny. Nutno podotknout, že Ukrajinci tvořili největší skupinu migrantů i před událostmi z 24. února 2022. Druhou nejčastější skupinou migrantů pobývajících na území ČR jsou státní příslušníci Slovenska. Kromě toho, že se v roce 2022 zvýšil počet uprchlíků z Ukrajiny, tak nyní je hlavním účelem

pobytu dočasná ochrana a druhým nejčastějším účelem je zaměstnání (před rokem 2022 to byl hlavní účel).

Následující obrázek ukazuje rozmístění cizinců v různých částech (jednotlivých krajích) České republiky:

Obr. č. 5. Srovnání počtu cizinců v roce 2021 a 2022 v jednotlivých krajů

Zdroj: CPIC, 2022

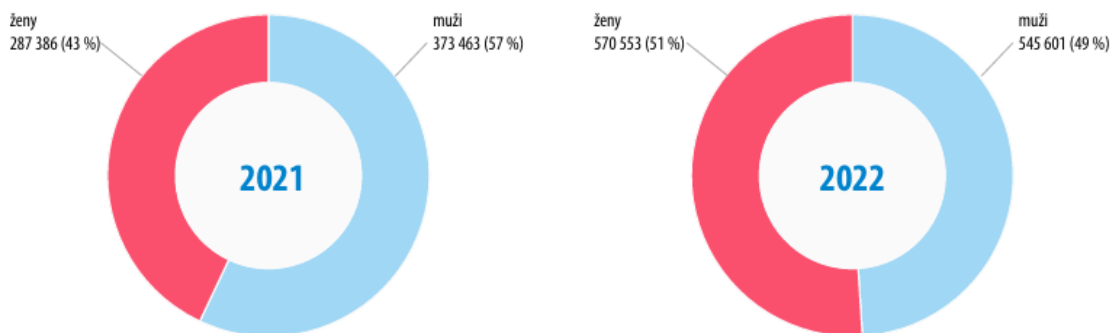
Za prvé je možné zmínit, že počet osob jiné státní příslušnosti v jednotlivých krajích v roce 2022 vzrostl dvakrát až třikrát ve srovnání s rokem 2021. Nejnižší počet cizinců měl v roce 2022 Zlínský kraj - 26 555 osob . Za prvé je možné zmínit, že počet cizinců v jednotlivých krajích v roce 2022 vzrostl dvakrát až třikrát ve srovnání s rokem 2021. K velkému nárůstu počtu cizinců, pokud srovnáme roky 2021 a 2022, došlo v Jihomoravském kraji. Největší počet cizinců v roce 2022 byl zaznamenán v Středočeském kraji - 159

196 osob, počet cizinců se v roce 2022 oproti roku 2021 zvýšil o téměř 65 tisíc. Rekordní počet cizinců lze zaznamenat v hlavním městě Praze - 346 306 osob. Nejméně se počet cizinců změnil v Karlovarském kraji, kde v roce 2021 žilo 21 327 osob a v roce 2022 to bylo 38 556 osob. V Plzeňském kraji se počet cizinců zdvojnásobil, v roce 2022 zde počet cizinců jiné národnosti dosáhl 80 917 osob. Nelze vyloučit, že se cizinci mohou stěhovat z jednoho kraje ČR do druhého z různých důvodů, např. pracovních, a také je třeba započítat existenci nelegálních cizinců v ČR.

4.3. Genderová a věková struktura cizinců - statistická data

Pokud se podíváme na genderovou strukturu, je zajímavé, že došlo k výraznému nárůstu počtu cizinek. Podle výzkumníků ČSÚ, kteří dlouhodobě sledují migrační statistiky, právě v roce 2022 poprvé počet migrujících žen převýšil počet migrujících mužů. Následující obrázek poukazuje na srovnání počtu migrantů a migrantek v letech 2021 a 2022:

Obr. č. 6. Srovnání počtu cizinců podle pohlaví v letech 2021 a 2022 (%)

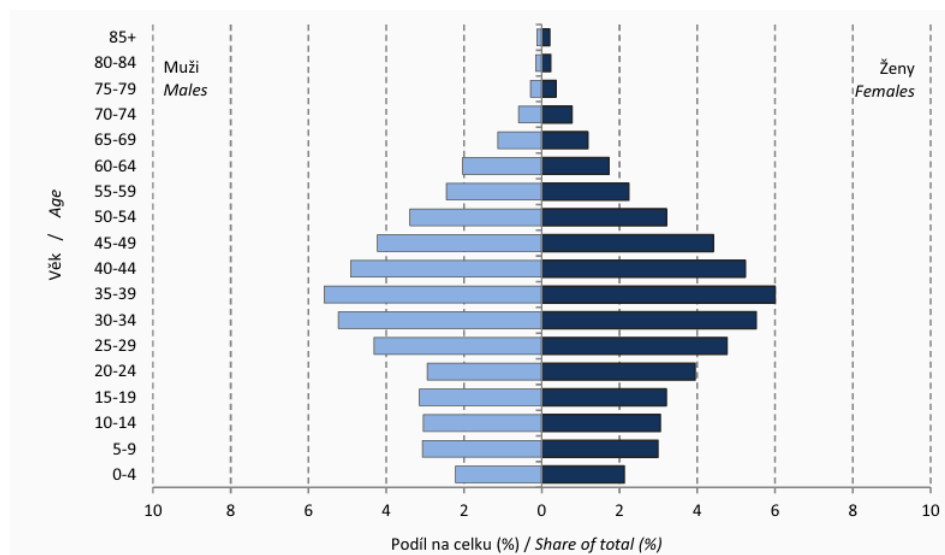

Zdroj: CPIC, 2022

Z výše uvedeného obrázku vyplývá, že v roce 2021 převažují muži nad ženami v poměru: ženy 43% a muži 57% a v roce 2022 se situace změnila 51% žen a 49% mužů. Tuto situaci ovlivnila především fakt, že mnoho žen opustilo Ukrajinu kvůli válce.

Dále se podíváme na věkovou strukturu cizinců. Pro tento účel se podíváme na následující obrázek:

Obr. č. 7. Věková struktura cizinců v ČR, 2022

Zdroj: ČSÚ, 2022

Z obrázku můžeme rozlišit nejpočetnější věkovou skupinu, která se pohybuje v rozmezí 35 až 39 let (střední věk). Navrhuji přejít k dalšímu grafu, na kterém je jasně vidět, která věková skupina dominuje:

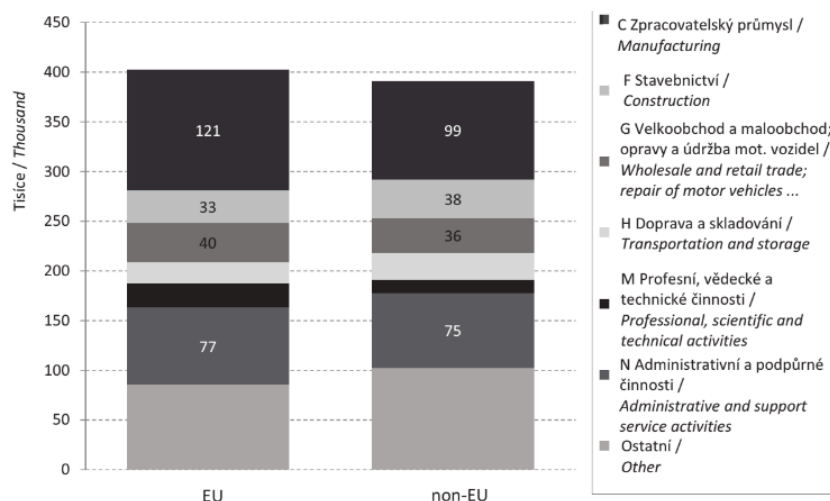
V České republice jsou migranti jak muži, tak ženy, ale počet žen je v současné době trochu vyšší (asi o 2%). Nejpočetnější věková skupina migrantů se pohybuje v rozmezí 35-39 let (střední věk).

4.4. Zaměstnanost a vzdělání cizinců - statistická data

Do roku 2022 bylo účelem pobytu v České republice především zaměstnání, to se však posunulo až na druhou pozici a je stále aktuální.

Navrhuji se podívat na zaměstnávání cizinců podle sekcí klasifikace ekonomických činností a podle typů práce.

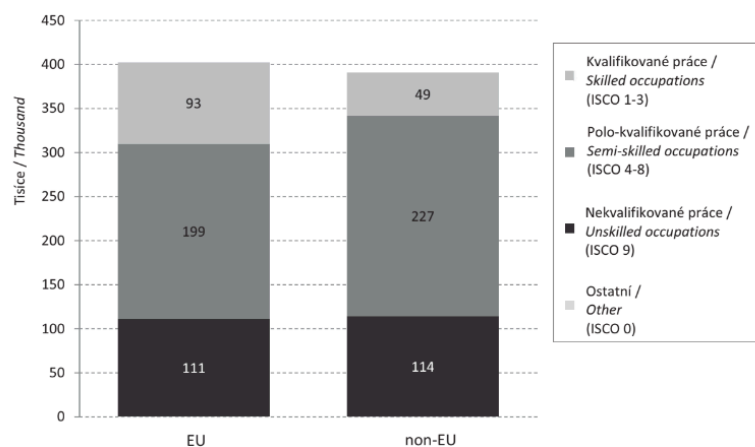
Obr. č. 8. Zaměstnávání cizinců podle sekcí klasifikace ekonomických činnosti (CZ-NACE): srovnání migranti ze zemí EU a mimo EU, 2022 (tisíce)

Zdroj: ČSÚ, 2022

Podle stavu ke konci roku 2022 bylo zjištěno, že většina ekonomické aktivity migrantů z EU a takzvaných třetích zemí je věnována zpracovatelskému průmyslu (CZ-NACE, 2018). Zpracovatelský průmysl je oborem, který má významný dopad na stav a úroveň celé ekonomiky. Do tohoto odvětví patří metalurgie, výroba zařízení, chemický průmysl, dřevozpracující průmysl, textilní průmysl, potravinářský průmysl atd. Jinými slovy, lidé s tímto typem práce jsou zaměstnáni ve výrobních podnicích/továrnách. Na druhém místě jsou činnosti související s velkoobchodem a maloobchodem; opravami a údržbou motorových vozidel. Podrobný popis těchto profesí můžete najít na stránce CZ-NACE (<http://www.nace.cz/C-zpracovatelsky-prumysl>).

Obr. č. 9. Zaměstnávání cizinců podle typu práce: srovnání migranti ze zemí EU a mimo EU, 2022

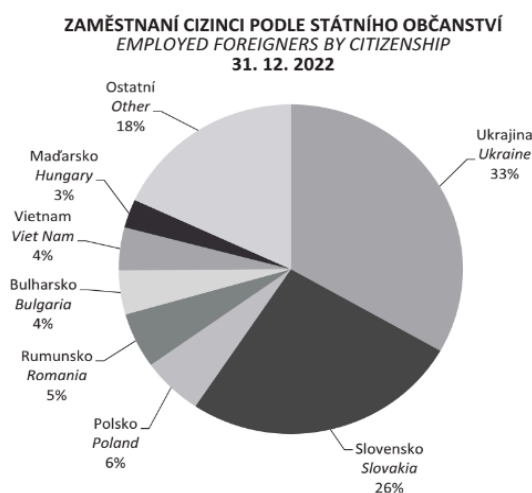

Zdroj: ČSÚ, 2022

Z tohoto obrázku je zřejmé, že většina cizinců má polo-kvalifikovanou práci. U migrantů ze zemí EU převažuje kvalifikovaná práce, zatímco u migrantů ze třetích zemí s malým rozdílem převažuje nekvalifikovaná práce. Zde je třeba zmínit teorii dvojího trhu, která uvádí, že imigranti, zejména z chudých zemí, většinou nacházejí uplatnění v druhém sektoru trhu práce. Osoby, které jsou státními příslušníky třetích zemí, přijímají jakoukoli práci bez ohledu na její složitost a pracovní dobu. Jsou to imigranti z chudých zemí, kteří přicházejí s jediným cílem: vydělat více peněz a dostat se z nevyhnutelné chudoby v cílové zemi. Proto se často vyskytují tito zahraniční pracovníci, kteří jsou nekvalifikovaní nebo polo-kvalifikovaní.

Podívejme se na státní příslušnost cizinců pracujících v České republice:

Obr. č. 10. Zaměstnání cizinci podle státního občanství, 2022 (%)

Zdroj: ČSÚ, 2022

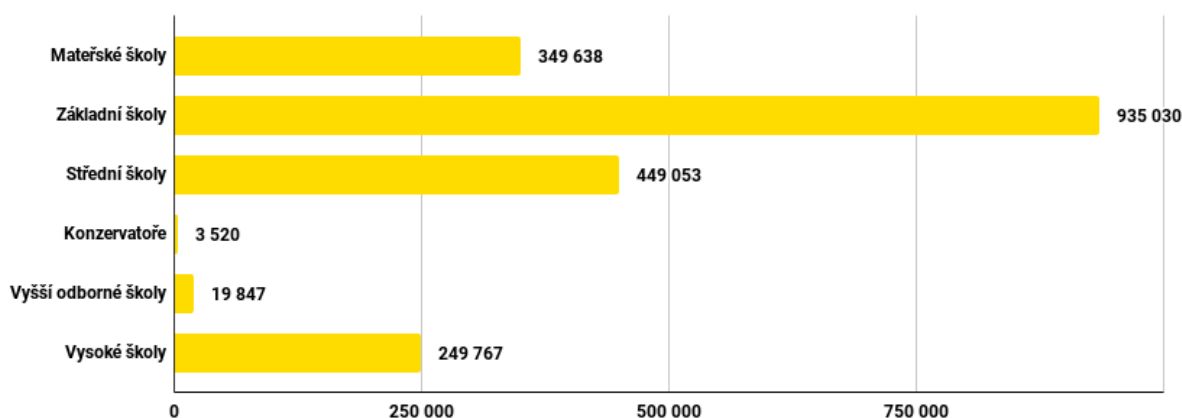
Ke konci roku 2022 bylo v ČR nejvíce zaměstnáno cizinců z Ukrajiny (33 %) a Slovenska (26 %), ostatní země měly v porovnání s výše uvedenými mnohem menší podíl. Pracovní migrace Ukrajinců začala na počátku 90. let. Nejvíce Ukrajinců pracuje ve zpracovatelském průmyslu, kde podle ČSÚ jejich podíl dosahuje průměrného počtu cizinců obecně (27,8 %). Zaměstnávání Slováků v České republice má především dlouhou tradici. V době existence společné republiky byli nejčastěji migrujícím obyvatelstvem především Slováci, kteří hledali pracovní příležitosti v České republice. Vidíme, že historicky Slováci a Ukrajinci často hledají pracovní příležitosti v České republice a situace se v průběhu let nezměnila, pokud se podíváme na statistiky.

Můžeme také pozorovat, že migranti z Polska, Rumunska, Bulharska, Vietnamu a Maďarska jsou zaměstnáni.

Ukrajinci a Slováci tvoří velký podíl na trhu práce z řad migrantů a ekonomické činnosti, které jsou pro migranty na prvním místě, je zpracovatelský průmysl. Převládajícím typem pracovního zařazení je polo-kvalifikovaná práce.

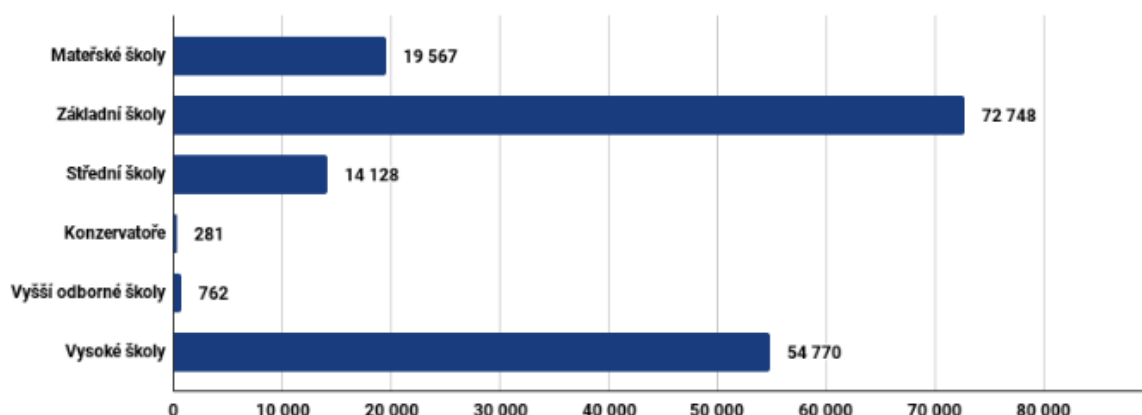
Podívejme se na situaci s počtem zahraničních žáků a studentů ve vzdělávacích školách. Nutno poznamenat, že výše bylo uvedeno, že třetím nejdůležitějším účelem pobytu osob jiné státní příslušnosti bylo vzdělávání, přičemž je třeba upřesnit, že lidé přicházejí za účelem získání vysokoškolského vzdělání. V roce 2022 podle ČSÚ data došlo k nárůstu počtu dětí a studentů ze zemí EU a třetích zemí na mateřských, základních, středních i vysokých školách. Podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dál MŠMT) v České republice se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo na všech typech škol 162 256 cizinců. Celkový počet všech žáků a studentů (občané ČR a cizinci) činil 2 169 111. Z celkového počtu studentů v akademickém roce 2022/2023 (občané ČR a cizinci dohromady) tvořili cizinci 7,48 %, což je výrazný posun ve srovnání s akademickým rokem 2019/20 (4,65 %).

Obr. č. 11. Počet českých studentů v ČR na různých typech škol ve šk. roce 2022/2023 (tisíce)

Zdroj: META, 2024

Obr. č. 12. Počet zahraničních studentů v ČR na různých typech škol ve šk. roce 2022/2023 (tisíce)

Zdroj: META, 2024

Především vidíme na grafech č. 11 a č. 12, že počet zahraničních studentů nepřevyšuje počet českých studentů v žádném typu školy. Za druhé si můžeme všimnout, že konzervatoře navštěvuje velmi málo zahraničních studentů. Obecně však na konzervatořích studuje malý počet studentů. Nejčastějším typem školy pro zahraniční i české žáky je základní škola, kde cizinci tvoří 7,2 % všech dětí v tomto typu školy. Mateřské školy navštěvuje 19 567 cizinců, což je 5,3 % z celkového počtu dětí v mateřských školách. Střední školy navštěvuje 14 128 cizinců, což odpovídá 3 % z celkového počtu všech studentů středních škol. Na vysokých školách studovalo 54 770 zahraničních studentů, což je téměř 18 % z celkového počtu všech studentů.

4.5. Kriminalita cizinců - statistická data

Zpráva služby kriminální policie a vyšetřování (2023) uvádí, že v roce 2022 z celkového počtu stíhaných a vyšetřovaných osob (75 474) tvoří cizinci podíl ve výši 10,5 % (7 897). Trestně stíháno cizích státních příslušníků se zvýšil o 22,7% více, než v roce 2021. Celkem bylo zaregistrováno 8 427 skutků spáchaných cizinci na území České republiky. Následující obrázek ukazuje počet registrovaných trestných činů v letech 2018 až 2022. Vidíme, že počet v

roce 2022 je vyšší než v předchozích letech, což lze způsobit rychlým nárůstem počtu cizinců v roce 2022.

Obr. č. 13. Vývoj registrované kriminality cizinců na území ČR v letech 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 (tisíce)

Zdroj: SKPV, 2022

Dále se podíváme na nejčastější kriminální činnost páchanou přistěhovalci.

Obr. č. 14. Trestná činnost, pro níž byli cizinci stíháni v roce 2022 (tisíce)

Zdroj: SKPV, 2022

Nejčastějšími registrovanými trestnými činy spáchanými cizinci v ČR v roce 2022 byly: “obecná kriminalita” – 4 599 osob, následovaly “zbývající kriminalita”, za které bylo stíháno 2 758 cizinců, a na třetím místě se umístila “majetková kriminalita”, za kterou bylo stíháno 1 507 cizinců.

Služby kriminální policie a vyšetřování ČR uvádí počet konkrétních trestných činů cizinců. Největší počet skutků byl registrován v souvislosti s ohrožením pod vlivem návykové látky a opilstvím – 1 522, druhým nejčastějším skutkem bylo maření výkonu úředního rozhodnutí – 1 297.

Lze předpokládat, že trestná činnost cizinců se zvýšila v důsledku rychlého nárůstu počtu cizinců v České republice. Cizinci často spáchají kriminalitu pod vlivem alkoholu nebo určitých látek a mají tendenci nedodržovat pravidla stanovené úřadem.

V tomto okamžiku můžeme ukončit přehled statistických údajů a přejít ke studiu vnímání cizinců.

5. Vnímání cizinců českým obyvatelstvem

5.1. Úvod do studia vnímání cizinců

Část portréту migrantů v České republice byla zahájena analýzou statistických dat za roky 2021 a 2022, v této části se zaměříme na data z průzkumů veřejného mínění občanů ČR týkající se cizinců. Za tímto účelem byly analyzovány údaje ze sedmé vlny průzkumu World Values Survey. WVS je mezinárodní výzkumný program zaměřený na studium sociálních, politických, ekonomických, náboženských a kulturních hodnot lidí na celém světě. Projekt vznikl v roce 1981 na základě Evropského průzkumu hodnot (EVS) a jeho zakladatelem je profesor Ronald Inglehart. Hlavním výzkumným nástrojem projektu je reprezentativní srovnávací sociální průzkum prováděný po celém světě každých pět let. Celkovým cílem projektu je analyzovat hodnoty,

přesvědčení lidí v komparativní mezinárodní a intertemporální perspektivě. Právě tato šetření odráží skutečné názory a hodnotové orientace občanů, a proto pro svou práci využívám některá data z tohoto šetření. Veřejně dostupná data na webové stránce WVS prezentuje údaje za rok 2022 pro každou zemi zvlášť, proto dávám přednost právě této studii. Z dotazníku jsem vybrala otázky, které se přímo týkají vnímání migrantů: Q63, Q121, Q130 - je třeba poznamenat, že otázky se dotýkaly: důvěry k migrantům; názoru na vliv migrantů na území České republiky; státní regulace migrantů na trhu práce v ČR. Také další vybrané otázky týkající se demografických údajů obyvatel ČR: Q46 (úroveň štěstí), Q260 (pohlaví), Q262 (věk respondentů), Q269 (státní příslušnost), Q275 (vzdělání). Formulace otázek pro respondenty je v přílohách. Dotazník byl přeložen do češtiny a vyplnilo jej 1 200 osob ve věku 18 let a více.

Při zpracování dat jsem vyřadila všechny respondenty, kteří nebyli občany České republiky (otázka 269, pouze odpovědi "Ano"), takže počet respondentů se snížil na 1 113 osob. V průběhu zpracování dat se počet respondentů mění.

V rámci výzkumu pro diplomovou práci byly testovány následující hypotézy:

- 1. Starší lidé mají na migranty negativnější názor než mladší lidé, kteří naopak zastávají neutrální postoj.*
- 2. Starší lidé mají na migranty negativní názor než lidé středního věku, kteří jsou spíše neutrální.*
- 3. Ženy i muži shodně vyjadřují názor, že imigranti mají negativní dopad na Českou republiku.*
- 4. Lidé s vyšším vzděláním důvěřují lidem jiné národnosti více než lidé s nižším vzděláním.*
- 5. Lidé, kteří se hodnotí spíše jako šťastní, mají lepší vztah k cizincům než lidé, kteří se hodnotí spíše jako nešťastní.*

Pro ověření těchto hypotéz byly zahrnuty informace o věku, pohlaví, úrovni vzdělání a úrovni štěstí. Zaměřuji se na věkové skupiny, které byly prezentovány ve zprávě WVS pro Českou republiku: “18-29 let”, “30-49 let” a “50+ let”. Lze říci, že zástupci první věkové skupiny jsou mladí lidé, lidé ve druhé věkové skupině jsou lidé středního věku a lidé ve věku 50 a více let jsou starší lidé. Většina respondentů byla ve středním a vyšším věku a průměrný věk respondentů byl přibližně 49 let. Na výběr pohlaví respondentů byly samozřejmě dvě možnosti - muž a žena.

Co se týče úrovně vzdělání, bylo pro srovnání vybráno několik typů vzdělání jako jsou “předškolní vzdělání / bez vzdělání”, základní vzdělání”, “středoškolské s maturitou”, “středoškolské (učňovské) bez maturity”, “bakalářské nebo rovnocenné vzdělání”, “magisterské nebo podobné vzdělání”, a další typy byly z analýzy vyloučeny.

Podle míry štěstí byli respondenti rozděleni do čtyř skupin: “zcela šťastný/á”, “spíše šťastný/á”, “nepříliš šťastný/á” a “vůbec nešťastný/á”.

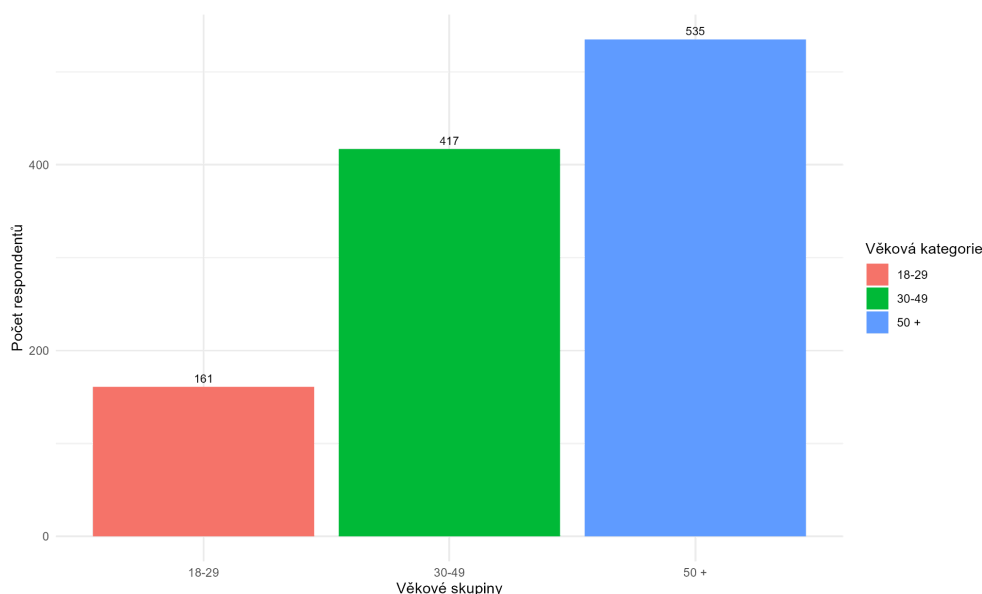
Data WVS 2022 Česká republika a grafy byly zpracovány a zobrazeny pomocí programu RStudio (R verze 4.3.2).

5.2. Výsledky zpracování dat WVS

5.2.1. Vliv věku na vnímání cizinců

Nejprve se podívejme na počet respondentů rozdělených do tří věkových skupin: mladí lidé, lidé středního věku a starší lidé. Následující obrázek ukazuje počet respondentů v každé ze tří věkových skupin:

Obr. č. 15. Počet respondentů podle věkových skupin (n = 1 113)

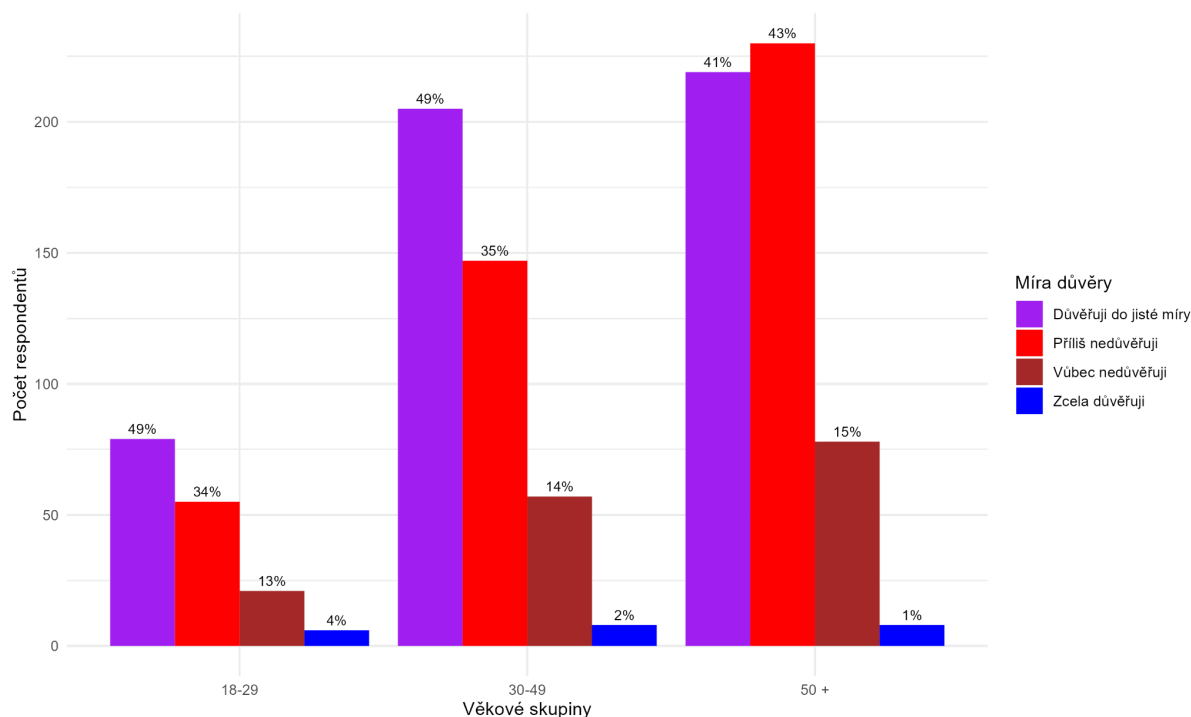
Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Z obrázku č. 15 vyplývá, že nejpočetnější věkovou skupinou jsou lidé ve věku 50 let a více - 535 osob. Druhou velkou věkovou skupinou jsou lidé ve středním věku (30 - 49 let) - 417 osob a nejmenší věkovou skupinou jsou lidé ve věku 18-29 let - 161 osob. Pozorujeme nerovnoměrný počet, ale to nebude překážkou pro další analýzu.

Dále přejdeme k provedení analýzy otázek, které byly vybrány ke zpracování.

První otázka v bloku otázek “Sociální kapitál, důvěra a členství” se týkala míry důvěry v lidi z různých skupin, mezi něž patřila i skupina lidí jiné národnosti. Je třeba poznamenat, že “lidé jiné národnosti” jsou cizinci. Respondenti měli ohodnotit úroveň důvěry na čtyřbodové škále, kde 1 znamená “zcela důvěřuji” a 4 znamená “vůbec nedůvěřuji”. Následující obrázek ukazuje výsledky podle věkových skupin:

Obr. č. 16. Míra důvěry k představitelům jiných národností obyvatel České republiky podle věku (n = 1113)

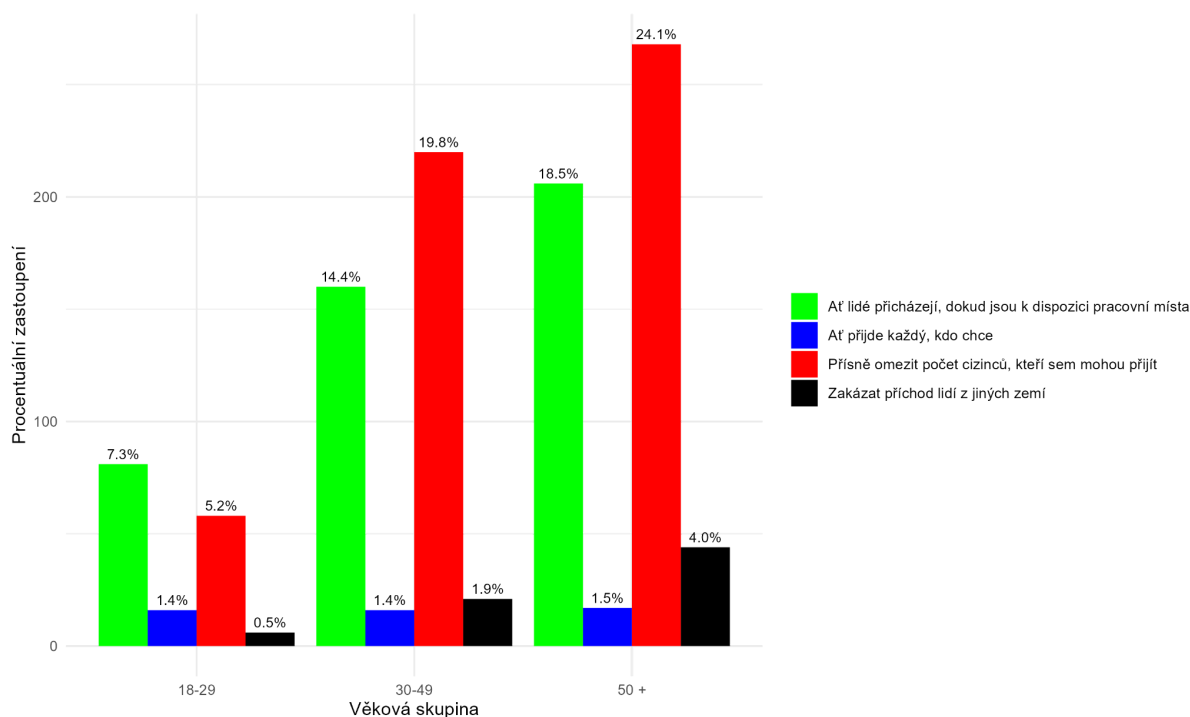

Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Za prvé, pomocí Kruskal-Wallisova testu (kontrola statistické významnosti) bylo zjištěno, že v této otázce existuje statistický rozdíl mezi věkovými skupinami (Příloha), takže můžeme interpretovat výše uvedený graf. Z obrázku č. 16 vyplývá, že nejčastější odpovědí respondentů všech věkových skupin je “důvěřuji do jisté míry”. Ve všech věkových skupinách je malý počet respondentů, kteří zvolili odpověď “zcela důvěřuji”: mladé lidi - 4%, lidé středního věku - 2%, starší lidé - 1%. To znamená, že můžeme poznamenat, že cizinci nevyvolávají úplnou důvěru u obyvatel všech věkových skupin. Můžeme pozorovat tendenci, že věková skupina “50+” ve srovnání s ostatními věkovými skupinami nemá tendenci příliš důvěřovat lidem jiné národnosti. Míra důvěry starších lidí k cizincům se liší od důvěry lidí středního věku a mladých lidí.

Dále se budeme věnovat otázce, která patří do bloku “Migrace” a souvisí s regulací příjezdů imigrantů za prací. Respondentům byli nabídnuty čtyři odpovědi, z nichž každá z nich je na následujícím obrázku označena různou barvou.: “Ať přijde každý, kdo chce” -modrou; “Ať lidé přicházejí, dokud jsou k dispozici pracovní místa” - zelenou; “Přísně omezit počet cizinců, kteří sem mohou přijít” - červenou ; “Zakázat příchod lidí z jiných zemí” - černou.

Obr. č. 17. Odpovědi respondentů na otázku: “Jak je to s lidmi z jiných zemí, kteří sem přicházejí za prací? Co z následujícího by podle vás měla vláda udělat?”, podle věku (n = 1113)

Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

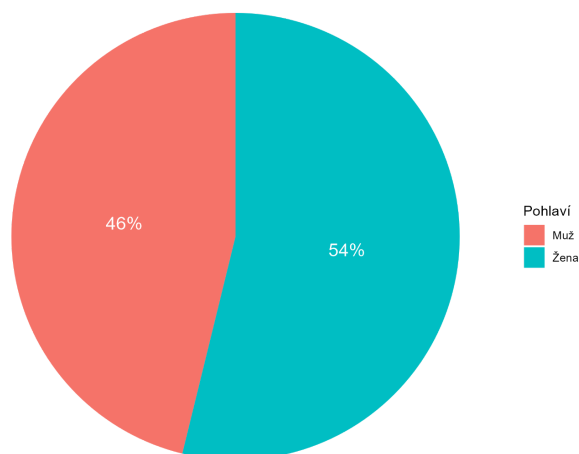
Rozdíly mezi třemi věkovými skupinami jsou u této otázky statisticky významné (Příloha). Z grafu č. 17 je zřejmé, že respondenti ve věku 18-29 let (7,3 %) se domnívají, že cizinci mohou přijít do České republiky, pokud je zde volná pracovní místa. Lidé středního věku (téměř 20 %) a starší lidé (24,1 %) se myslí, že vláda by měla omezit příchod cizinců. Ve věkové skupině 50 a více let

je vyšší procento (4 %) odpovědí označujících zákaz příchodu cizinců než u lidí středního věku (téměř 2 %) a mladších osob (0,5 %). Vidíme tedy, že lidé ve věku 18 až 29 let se v tomto ohledu liší od ostatních věkových skupin.

5.2.2. Vliv pohlaví na vnímání cizinců

Dále se podívejme na rozdíl mezi muži a ženami v důvěře k lidem jiné národnosti a na hodnocení dopadu imigrantů na vývoj České republiky. Vzorek respondentů je 1 113 osob, přičemž ženy převažují nad muži o 8 %.

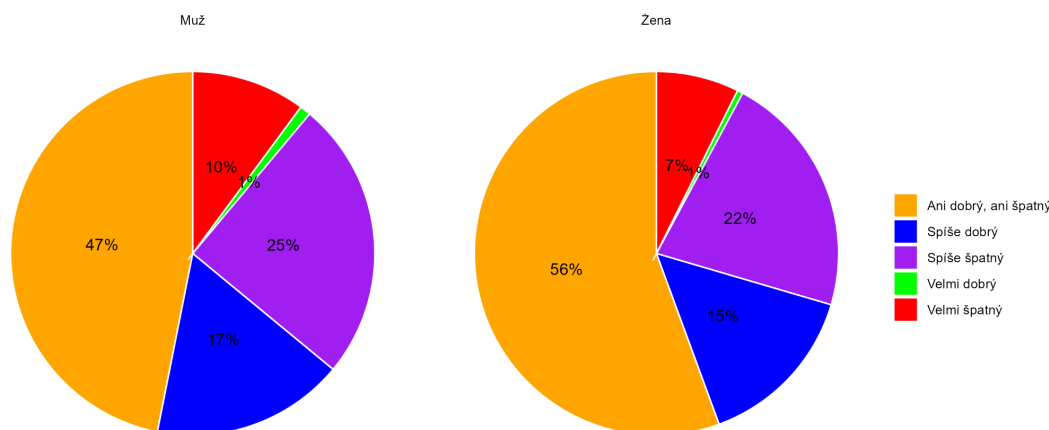
Obr. č. 18. Celkový počet respondentů podle pohlaví (n = 1113)

Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Respondentům v bloku “Migrace” byla položena otázka, která měla zhodnotit vliv migrantů na rozvoj České republiky. Možnosti odpovědí byly následující: “velmi dobrý”, “spíše dobrý”, “ani dobrý, ani špatný”, “spíše špatný”, “velmi špatný”. Je třeba poznamenat, že rozdělení mezi skupinami mužů a žen v této otázce je statisticky významné, takže můžeme popsat následující graf:

Obr. č. 19. Hodnocení vlivu cizinců na rozvoj České republiky obyvatelstvem ČR podle pohlaví (n = 1113)

Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

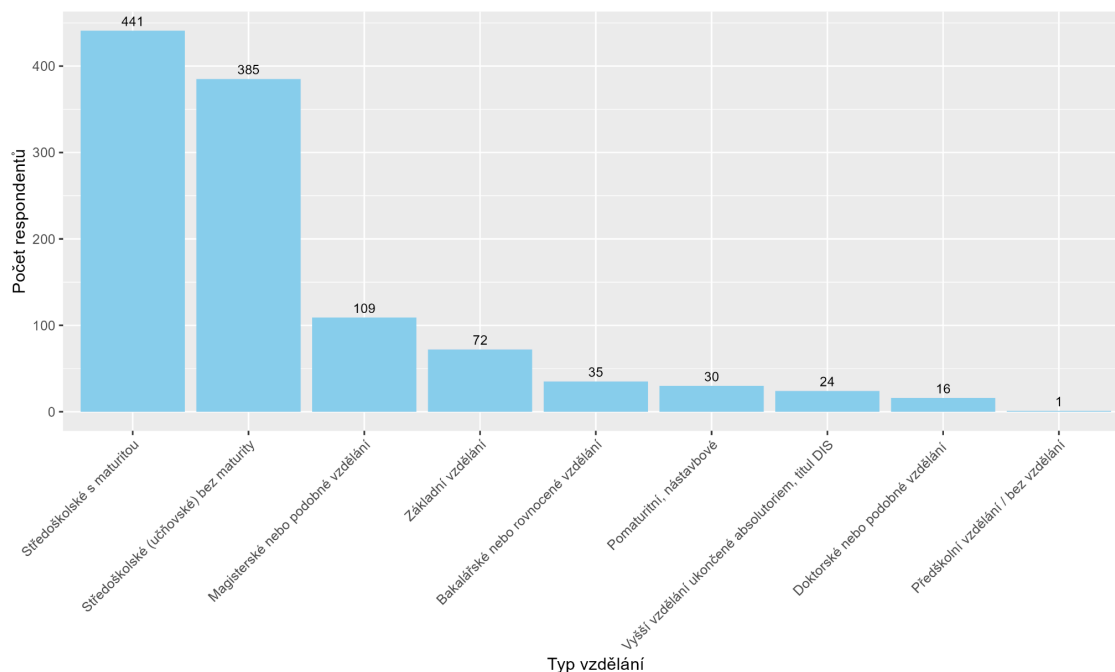
Z obrázku č. 19, vidíme, že zvláště 1 % mužů a 1 % žen se domnívá, že vliv imigrantů na Českou republiku je velmi dobrý. Variantu “velmi špatný” zvolilo 10 % mužů a 7 % žen. Za spíše špatný dopad imigrantů považuje 25 % mužů a 22 % žen, zatímco odpověď “spíše dobrý” zvolilo 17 % mužů a 15 % žen. Respondenti obou pohlaví tedy nesdílí názor, že imigranti poskytují České republice příležitosti. Většina respondentů obou pohlaví nehodnotí vliv imigrantů na rozvoj státu ani jako dobrý, ani jako špatný. Imigranti jsou prostě součástí každodenního života obyvatel českých měst, na které jsou již zvyklí a jejichž příliv se každým rokem neustále zvyšuje. Lze konstatovat, že mezi názory respondentů obou pohlaví není výrazný rozdíl, ale řekněme, že muži jsou více ochotni hodnotit dopad imigrantů na stát negativně, než ženy.

5.2.3. Vliv vzdělání na vnímání cizinců

V teoretické části práce bylo zjištěno, že úroveň vzdělání ovlivňuje postoje k cizincům, proto v této části zjistíme, zda je to pravda. Nejprve se

podíváme, jaký stupeň vzdělání převažuje mezi obyvateli ČR, kteří se zúčastnili šetření WVS 2022.

Obr. č. 20. Počet respondentů podle typu vzdělání (n = 1113)

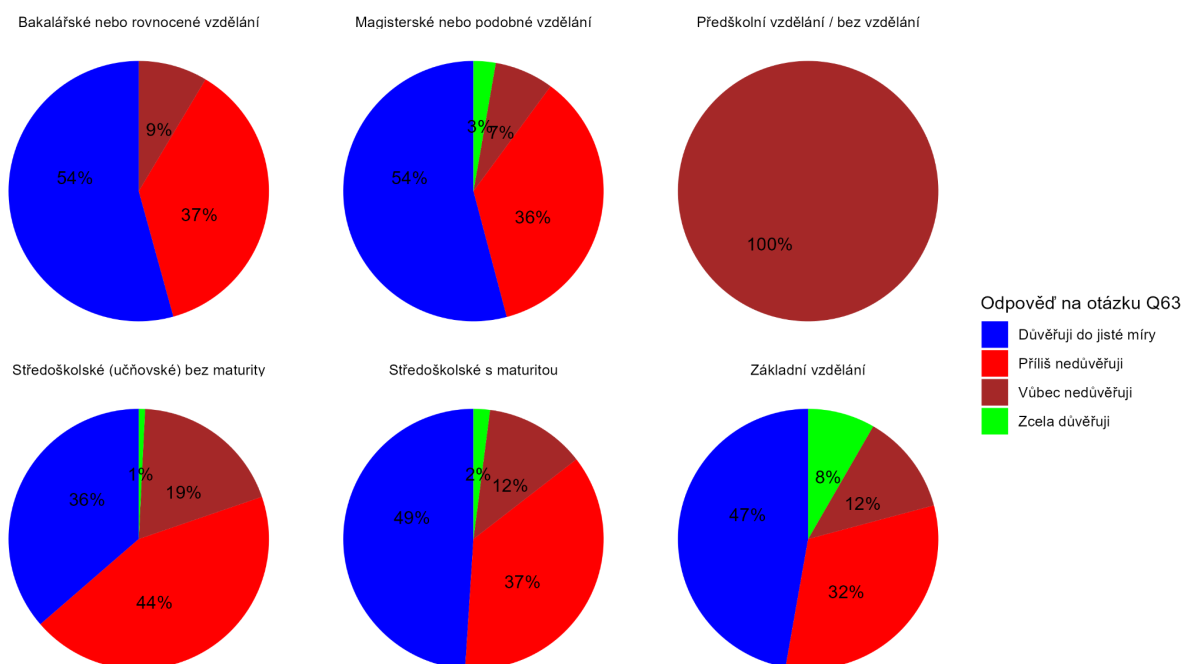
Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Z obrázku č. 20 vidíme, že téměř 40 % respondentů z celého vzorku má středoškolské vzdělání s maturitou a téměř 35 % má středoškolské vzdělání bez maturity. Magisterský titul máji téměř 10 % respondentů a bakalářský titul asi 3 %. Pouze základní vzdělání má 6,5 % respondentů. Pouze 1,4 % respondentů ve vzorku má doktorát. Pouze 0,1 % respondentů ze vzorku nemá žádné vzdělání. Obecně lze říci, že většina respondentů má středoškolské vzdělání.

Pro další analýzu navrhuji vybrat několik typů vzdělávání jsou “”předškolní vzdělání / bez vzdělání”, “základní vzdělání”, “středoškolské s maturitou”, “středoškolské (učňovské) bez maturity”, “bakalářské nebo rovnocenné vzdělání”, “magisterské nebo rovnocenné vzdělání”. Opět se jedná o otázky týkající se důvěry k lidem jiné národnosti a hodnocení vlivu přistěhovalců na rozvoj České republiky. Rozdělení těchto šesti skupin, které se

liší úrovní vzdělání, je u obou otázek statisticky významné. Je třeba poznamenat, že vzorek byl redukován na 1043 osob. Přejděme k níže uvedeným obrázkům.

Obr. č. 21. Míra důvěry k představitelům jiných národností obyvatel České republiky podle typu vzdělání (n = 1043)

Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Navrhuji popsat tyto kruhové grafy v pořadí od nejnižšího vzdělání po nejvyšší. Počet lidí bez vzdělání je samozřejmě pro analýzu nevýznamný, ale je vidět, že respondent zvolil odpověď “zcela nedůvěřuji”.

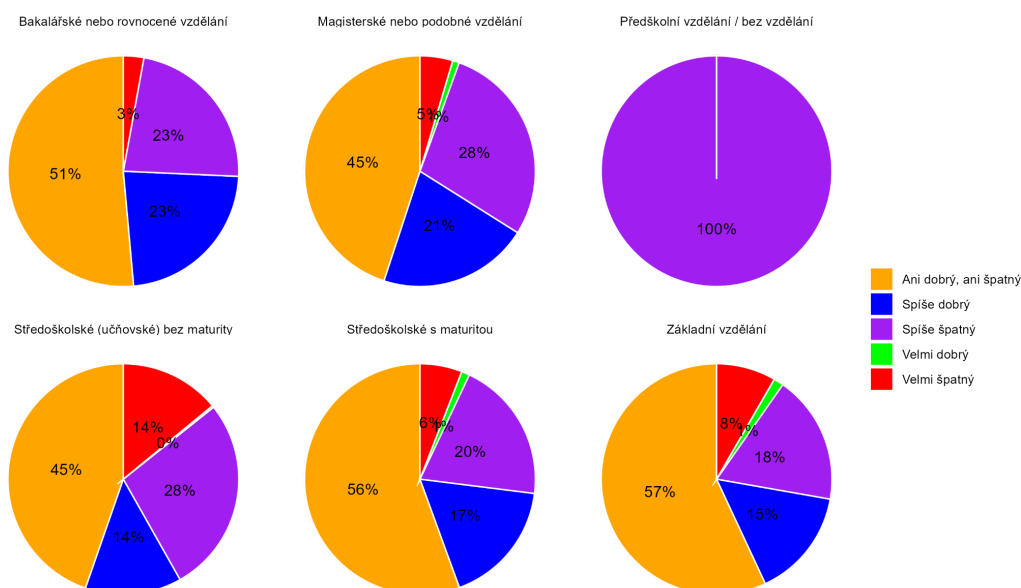
Lidé se základním vzděláním do jisté míry důvěřují cizincům, ale vidíme, že je malé procento (8 %) těch, kteří zvolili odpověď “zcela důvěřuji”. Až 32 % respondentů nemůže lidem jiné národnosti příliš důvěřovat a 12 % nedůvěřuje vůbec.

Dále se podívejme na situaci u osob se středoškolským vzděláním. Lidé se středoškolským vzděláním s maturitou mohou imigrantům do jisté míry

důvěřovat, zatímco lidé se středoškolským vzděláním bez maturity naopak cizincům příliš nedůvěřují. Celkem 3 % respondentů se středoškolským vzděláním mohou plně důvěřovat lidem jiné národnosti.

Přejdeme k lidem s vyšším vzděláním. Lidé s bakalářským (54 %) a magisterským (54 %) vzděláním do jisté míry důvěřují cizincům. Odpověď “příliš nedůvěřuji” zvolilo 37 % respondentů s bakalářským a 36 % s magisterským vzděláním. Obecně lze pozorovat stejnou míru důvěry u respondentů s vyšším vzděláním, ale je zde rozdíl v tom, že 3 % respondentů s magisterským titulem mají tendenci důvěřovat lidem jiné národnosti.

Obr. č. 22. Hodnocení vlivu cizinců na rozvoj České republiky obyvatelstvem ČR podle úrovně vzdělání (n = 1043)

Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Z obrázku je patrné, že respondenti s různou úrovní vzdělání (s výjimkou respondentů bez vzdělání) hodnotí vliv imigrantů na Českou republiku neutrálně, to znamená ani špatně, ani dobře. Lidé bez vzdělání se přiklánějí spíše k názoru, že vliv imigrantů je špatný. Nejčastější odpověď lidí s různým typem vzdělání je však spíše špatný: lidé se základním vzděláním - 18 %, lidé se

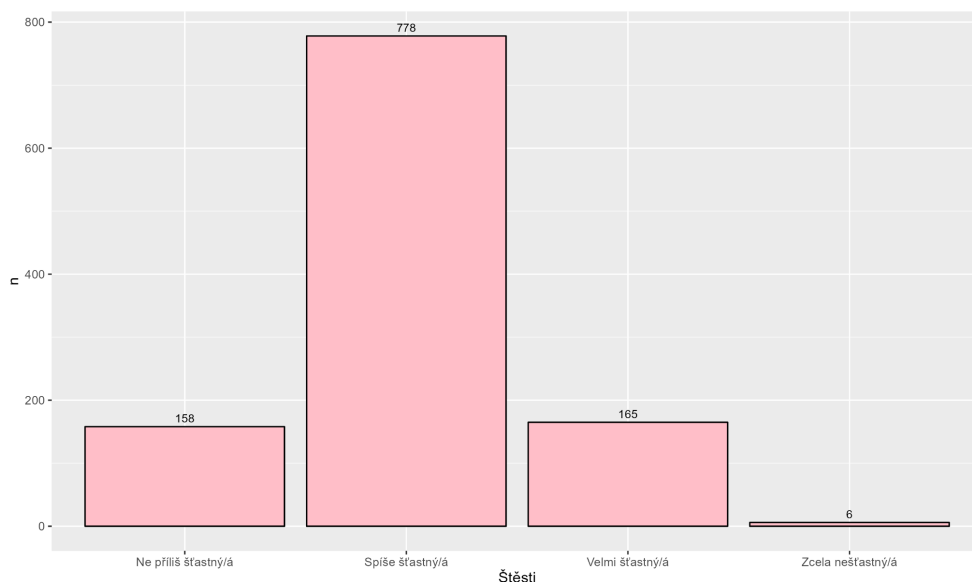
středním vzděláním (celkem) - 48 %, lidé s vysokoškolským vzděláním (celkem) - 51 %. Je třeba poznamenat, že stejný podíl respondentů (23 %) s bakalářským vzděláním je pozorován u odpovědí "spíše špatný" a "spíše dobrý". Právě lidé s bakalářským vzděláním jsou ve svém hodnocení vlivu imigrantů na rozvoj České republiky nejvíce neutrální.

5.2.4. Vliv úrovně štěstí na vnímání cizinců

Můžeme předpokládat, že postoj lidí k cizincům může záviset na míře jejich štěstí. To znamená, že pokud je člověk šťastný, má pozitivní postoj k ostatním lidem bez ohledu na jejich státní příslušnost atd., a pokud je člověk nešťastný, vnímá negativně vše ve svém prostoru, včetně lidí jiné národnosti.

Nejprve je třeba uvést, že na otázku týkající se štěstí odpovědělo 1 107 respondentů. Za druhé navrhuji podívat se na počet respondentů s různými pocity štěstí na obrázku č. 23 níže.

Obr. č. 23. Počet respondentů podle úrovně štěstí (n = 1107)

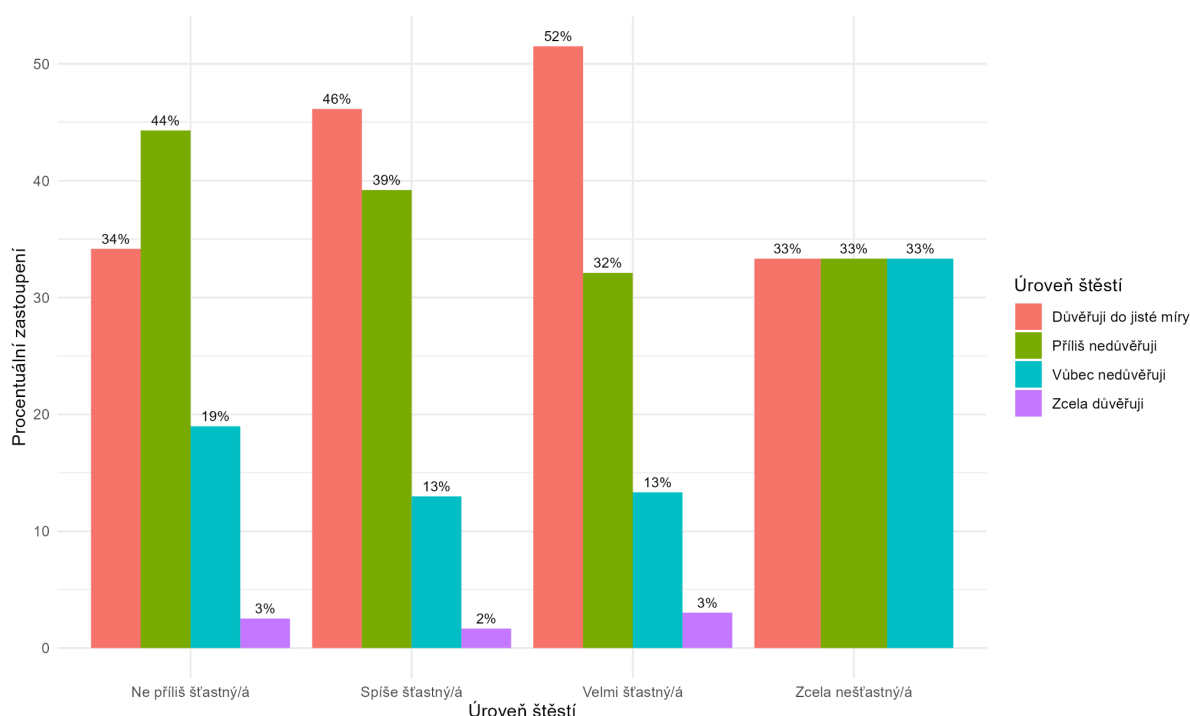
Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Ze zobrazených dat vyplývá, že většina respondentů (70 %) se cítí spíše šťastně a téměř 15 % respondentů je velmi šťastni. Skoro 15 % respondentů se naopak cítí nešťastně (včetně odpovědí "zcela nešťastný/á" a "spíše

nešťastný/á”). Vidíme tedy, že šťastných respondentů je více než těch, kteří se považují za nešťastné. Míru štěstí může ovlivňovat celá řada faktorů, od zdraví až po uspokojení s fungováním vlády státu.

Dále se podíváme na to, jak štěstí ovlivňuje důvěru k lidem jiné národnosti a hodnocení vlivu cizinců na Českou republiku. Je třeba poznamenat, že rozdíly mezi skupinami lidí podle míry štěstí v obou těchto otázkách jsou statisticky významné. Obrázky č. 24 a č. 25 jsou uvedeny níže.

Obr. č. 24. Míra důvěry k představitelům jiných národností obyvatel České republiky podle míry štěstí (n = 1107)

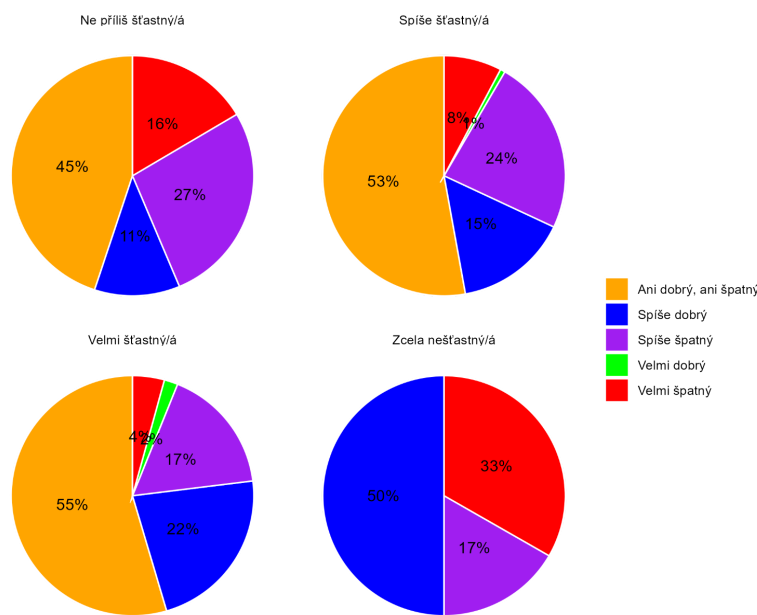

Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Z obrázku č. 24 vyplývá, že lidé, kteří se považují spíše za nepříliš šťastné (44 %), mají tendenci méně důvěřovat lidem jiných národností. Většina respondentů (52 %), kteří se považují za šťastné, a 48 % respondentů, kteří jsou spíše šťastní, důvěřují lidem jiných národností do určité míry. Ti, kteří jsou zcela nešťastní, mají tendenci cizincům nedůvěřovat, ale stejně tak i ti, kteří jim důvěřují do určité míry. Zajímavé je, že 3 % respondentů, kteří nejsou příliš

šťastní, zvolili možnost “důvěřuji zcela”. Rovněž 6 % (celkem “spíše šťastný/á” a “zcela šťastný/á”) těch, kteří jsou šťastní, volí možnost “zcela důvěřuju”. Můžeme tedy pozorovat rozdíl v důvěře k cizincům mezi šťastnými a nešťastnými lidmi.

Obr. č. 25. Hodnocení vlivu cizinců na rozvoj České republiky podle míry štěstí českých obyvatel (n = 1107)

Zdroj: Vlastní zpracování grafu při pomoci WVS data, 2022 Czechia

Na obrázku č. 25 jsou zobrazeny čtyři kruhové grafy pro jednotlivé skupiny lidí, které se liší svou úrovní štěstí. Podívejme se na každý kruhový graf zvlášť.

Méně šťastní respondenti mají spíše pocit, že imigranti nemají ani dobrý, ani špatný vliv na rozvoj České republiky (45 % neutrálních), zatímco 27 % této skupiny lidí považuje vliv spíše za špatný. Není zde možnost volby “velmi dobrý”.

Respondenti, kteří mohou sami sebe označit za spíše šťastné, také častěji volí neutrální postoj (53 %) k vlivu cizinců na rozvoj státu. K názoru, že vliv je “spíše špatný”, se přiklání 24 % respondentů a 8 % souhlasí s odpovědí “velmi

špatný”. Můžeme pozorovat 1 % těch, kteří tvrdí, že vliv imigrantů na rozvoj ČR je velmi dobrý, a 15 % těch, kteří se kloní k odpovědi spíše dobrý.

Většina lidí (55 %), kteří se cítí velmi šťastně, hodnotí vliv cizinců na rozvoj země neutrálně, zatímco 22 % jej hodnotí jako “spíše dobrý”. 2 % respondentů zvolilo odpověď “velmi dobrý”. Podle 21 % respondentů (celkový počet osob, které odpověděly “spíše špatně” a “velmi špatně” mají imigranti negativní dopad na rozvoj České republiky.

Zajímavou situaci lze pozorovat u těch, kteří se považují za “zcela nešťastní”: 50 % respondentů se domnívá, že dopad migrantů na Českou republiku je pozitivní, zatímco k odpovědi “spíše špatně” se přiklání 17 % dotázaných. S názorem, že dopad je zcela negativní, souhlasí 33 % osob. Názory “zcela nešťastných” respondentů jsou rozdělené, ale je třeba si uvědomit, že tato skupina respondentů není příliš početná.

5.3. Celkový výsledek studie

Studie tedy analyzovala, jak věk, pohlaví, úroveň vzdělání a štěstí ovlivňují vnímání cizince ze strany obyvatel České republiky. Vnímání bylo měřeno mírou důvěry k lidem jiné národnosti a hodnocením vlivu imigrantů na rozvoj České republiky.

Podle první a druhé hypotézy mají starší lidé negativnější postoj k cizincům než lidé mladšího a středního věku, kteří jsou spíše neutrální. Bylo zjištěno, že se skutečně věkové skupiny od sebe liší, ale starší lidé a lidé středního věku jsou si v hodnocení vlivu imigrantů na rozvoj České republiky podobní. Z hlediska důvěry mají respondenti středního a mladšího věku stejný názor, že lidem jiné národnosti je třeba do určité míry důvěřovat, zatímco starší lidé cizincům příliš nedůvěřují. Lze tedy říci, že hypotézy č. 1 a č. 2 se potvrdily, protože skutečně starší lidé mají k lidem jiných národností negativnější postoj.

Hypotéza č. 3 říká, že ženy a muži mají stejný názor na to, že imigranti mají negativní dopad na rozvoj České republiky. Situace s potvrzením či zamítnutím této hypotézy je trochu komplikovaná. Respondenti a respondentky se v hodnocení vlivu imigrantů na rozvoj České republiky přiklánějí k neutrálnímu postoji - tedy ani špatný, ani dobrý. Hypotézu tedy nemůžeme považovat za potvrzenou.

Další hypotéza tvrdila, že lidé s vyšším vzděláním mají větší důvěru k lidem jiné národnosti než lidé s nižším vzděláním. Vyšší stupeň vzdělání zahrnuje bakalářské a magisterské vzdělání a nižší stupeň vzdělání zahrnuje základní a střední vzdělání s maturitou i bez maturity. V tomto případě můžeme pozorovat, že lidé s vyšším vzděláním do jisté míry důvěřují lidem jiné národnosti a mají nepříliš vysoké procento (celkem 16 %) odpovědí "vůbec nedůvěřuji". U lidí s nižším vzděláním je situace poněkud odlišná, osoby se středoškolským vzděláním bez maturity volí spíše odpověď "spíše nedůvěřuji", zatímco ostatní jsou naopak názoru, že do jisté míry důvěřují. Je třeba poznamenat, že osoba bez vzdělání zvolila odpověď "zcela nedůvěřuji", takže pokud zahrneme výsledek této osoby, můžeme říci, že lidé s nižším vzděláním jsou stále do jisté míry méně důvěřiví než lidé s vyšším vzděláním. Pokud se však podíváme na odpověď "zcela důvěřuji", pak lidé s nižším vzděláním tvoří 10 % respondentů, zatímco lidé s vyšším vzděláním pouze 3 %. Je tedy obtížné hypotézu potvrdit nebo zamítnout, ale pokud se ponoříme do podrobné analýzy, kolik procent respondentů zvolilo tu či onu možnost, můžeme správnost této hypotézy zamítnout.

Poslední hypotéza říká, že šťastní lidé mají lepší vztah k cizincům než lidé nešťastní. Je zajímavé, že polovina respondentů, kteří se považují za nešťastné, hodnotí vliv imigrantů spíše pozitivně. Pokud se podíváme na otázku důvěry, respondenti, kteří se cítí nepříliš šťastné a velmi nešťastní, mají tendenci nedůvěřovat lidem jiné národnosti. Tuto hypotézu lze částečně potvrdit.

6. Popis cizinců v České republice na základě statistických dat a výsledku výzkumu

V této části se budeme věnovat obecnému popisu cizinců v České republice v roce 2022. Zahrnuje údaje získané od statistických úřadů ČR a také výsledky studie o vnímání cizinců obyvateli ČR. Popis navrhuji prezentovat spíše formou dotazníku:

Cizinci v ČR v roce 2022

S nárůstem počtu migrantů na území České republiky je důležité více poznat některé charakteristiky imigrantů, aby nedocházelo k negativním důsledkům a aby byla podpořena efektivní integrace do české společnosti.

Státní příslušnost: občané třetích zemí, především občané Ukrajiny.

Věk: přibližně 35-39 let, počet imigrantů ve věku 65 let a starších se zvýšil.

Pohlaví: převažují ženy, ale rozdíl mezi počtem mužů a žen není významný.

Účel pobytu: dočasná ochrana.

Město lokality v České republice: Hlavní město Praha, Středočeský kraj.

Zaměstnanost

Zaměstnání podle státního občanství: Ukrajinci, Slováci.

Pohlaví zaměstnanců: převažují muži.

Zaměstnávání cizinců podle sekcí klasifikace ekonomických činností: zpracovatelský průmysl (práce ve výrobních podnicích/továrnách).

Zaměstnávání podle typu práce: polo-kvalifikovaná práce.

Vzdělání

Počet zahraničních studentů: 162 256 osob (7,48 % ze všech studentů).

Typ školy s větším počtem cizinců: vysoké školy (je téměř 18 % z celkového počtu všech studentů).

Kriminalita

Počet registrovaných trestných činů: 8 427 skutků, ze všech trestných činů v České republice tvoří 10,5 %.

Registrované trestné činy: “obecná kriminalita”, “zbývající kriminalita”, “majetková kriminalita”.

Vnímání cizinců českými obyvateli:

Vnímání může být ovlivněno mnoha faktory, jako je věk, pohlaví, úroveň vzdělání nebo dokonce štěstí. Možná mladí lidé vnímají lidi jiných národností mnohem lépe než starší lidé, nebo naopak? Možná jsou ženy k migrantům loajálnější než muži? Nebo možná jsou lidé s vyšším vzděláním vůči cizincům nedůvěřivější než lidé s nižším vzděláním? Bude šťastný člověk nedůvěřovat lidem jiné národnosti víc než nešťastní lidé? Na tyto otázky existují odpovědi: Lidé různých věkových skupin mají k cizincům různý postoj, například mladší obyvatelé se od starších liší neutrálnějším postojem. Lidé středního a staršího věku hodnotí vliv imigrantů na rozvoj státu stejně. To znamená, že vnímání cizinců se může lišit podle věku. Mezi vnímáním cizinců muži a ženami není výrazný rozdíl, přičemž ženy jsou neutrálnější. Rozdělení můžeme pozorovat mezi lidmi s vysokoškolským, středoškolským a základním vzděláním. Ne vždy lidé s vyšším vzděláním hodnotí vliv imigrantů na rozvoj státu pozitivně, tuto tendenci můžeme pozorovat i u lidí se základním či středním vzděláním. Co se týče pocitu štěstí a hodnocení vlivu cizinců na stát, ani zde není jednoznačná odpověď. Někdy jsou to právě lidé, kteří jsou zcela nešťastní, kdo se domnívají, že imigranti mají na stát dobrý vliv.

Obecně nelze postoj k cizincům označit ani za nepřátelský, ani za pozitivní, ale jako neutrální uprostřed. A jak se ukázalo, vnímání je nejvíce ovlivněno věkem, který přímo ukazuje na rozdílnost postojů k cizincům. Nelze vyloučit ani další faktory, protože zajímavý fenomén odhalila míra štěstí.

Cizinci totiž přestávají být senzací, protože s otevřením hranic a rozvojem interkulturních interakcí se migrace stává běžným procesem. Velká zodpovědnost leží na ramenech vedoucích představitelů států, protože jsou to

právě oni, kdo musí regulovat nekonečný příliv migrantů a vytvářet příznivé podmínky pro život a interakci mezi občany a cizinci. Informace o příchodu cizinců budou užitečné pro lepší pochopení toho, jaké programy je třeba realizovat k udržení společenského řádu a k nalezení výhod pobytu imigrantů v zemi.

7. Závěr

V teoretické části práce byl definován pojem migrace. Nutno upozornit, že práce se zaměřila pouze na takový typ migrace, jakým je mezinárodní migrace. Bylo stanoveno rozlišení mezi třemi typy migrace, kterými jsou emigrace, imigrace a reemigrace. Analyzováno také rozlišování dalších typů migrace, jako jsou migrace krátkodobá a dlouhodobá, dobrovolná a nucená, legální a nelegální. Dále byla zkoumána postava cizince jako migranta prostřednictvím názorů takových sociologů, jako jsou Alfred Schutz, Norbert Elias, Zygmunt Bauman, Julia Kristeva. Uvedení badatelé se zaměřili na různé aspekty migrantského života, jako je jazyková bariéra, socioekonomický status cizince v cílové zemi, transformace světonázoru a otevření nových příležitostí. S pomocí polsko-britského sociologa Zygmunta Baumana byly identifikovány dva typy cizinců: poutník a tulák, kteří se liší účelem svého pobytu v zahraničí. Součástí teoretické části byla také identifikace možných projevů postojů místních obyvatelů k cizincům: stereotypy, diskriminace, etnocentrismus, xenofobie a tolerantní vztahy. Byly identifikovány faktory, které mohou ovlivňovat postoje k migrantům, například v jedné ze studií bylo zjištěno, že míra tolerance je podmíněna věkem, proto byl tento trend ověřován v praktické části práce.

V praktické části jsou uvedeny oficiální statistické údaje (ČSÚ, CPIC, META, SKVP) o pobytu cizinců na území České republiky za období 2021 a 2022 (k analýze situace v oblasti vzdělávání byly použity údaje za školní rok 2023/2024) a analyzované údaje World Value Survey (WVS) za rok 2022 jen pro Českou republiku. Na základě statistických údajů byly zjištěny demografické charakteristiky cizinců. Bylo zaznamenáno, že většina migrantů je ukrajinské národnosti, kteří hledají především dočasnou ochranu kvůli válce na svém území, a do roku 2022 bylo cílem značné části migrantů zaměstnání. Současně se v České republice nacházejí migranti ze třetích zemí a migranti z

Evropy, převažuje však první typ. Nejvyšší počet cizinců je v kraji Středočeském kraje, konkrétně v hlavním městě Praha, a nejnižší v kraji Zlínském kraje. Statistiky ukazují, že ženy cizinky převažují nad muži cizinci a jejich věk se pohybuje od 35 do 39 let. Zvýšil se také počet starších migrantů (65+ let). Významná část migrantů vykonává takové ekonomické činnosti, jako je zpracovatelský průmysl, velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel. Nejčastěji se jedná o polokvalifikovanou práci migrantů. Na českém trhu práce se nejvíce uplatňují Ukrajinci a Slováci. Zahraniční studenty lze pozorovat na všech typech škol, na základních školách je cizinců hodně, ale v porovnání s celkovým počtem všech studentů (cizinců a Čechů dohromady) na tomto typu školy není procento tak výrazné, ale přítomnost cizinců je zřetelná. Významné procento cizinců lze pozorovat na vysokých školách při pohledu na celkový počet všech studentů. Byla analyzována situace v oblasti trestné činnosti migrantů. Počet trestních stíhání migrantů se v roce 2022 oproti roku 2021 zvýšil o cca 22 %, častější je typ trestné činnosti jako “obecná kriminalita”.

Dalším krokem byla analýza dat o vnímání migrantů v České republice ze strany občanů ČR. Zpracovala jsem data WVS za Českou republiku, vybrala otázky týkající se migrace a určitých charakteristik účastníků šetření, jako jsou státní občanství, věk, pohlaví, úroveň vzdělání a úroveň štěstí. Respondenti byli filtrováni tak, aby bylo zajištěno, že vybraní jedinci jsou občany ČR.

Respondenti byli rozděleni do tří věkových skupin: “18-29 let”, “30-4 let” a “50 + let”. Byla stanovena hypotéza, že starší lidé reagují na migranty výrazně negativně než mladší generace a osoby středního věku, kteří jsou spíše neutrální. Bylo zjištěno, že lidé středního věku a starší lidé mají tendenci hodnotit migranty stejně, zatímco mladší lidé jsou spíše neutrální.

Dále byl testován vliv pohlaví na hodnocení dopadu osob jiné národnosti na rozvoj státu a bylo zjištěno, že muži a ženy zaujímají stejnou neutrální

pozici, bez významných rozdílů. Hypotéza, že muži a ženy hodnotí vliv imigrantů na Českou republiku stejně negativně, byla rovněž zamítnuta.

Dále byla testována hypotéza, že lidé s nižším vzděláním důvěřují lidem jiné národnosti méně než lidé s vyšším vzděláním. Pro srovnání byly použity následující typy vzdělávání: předškolní vzdělání / bez vzdělání“, základní vzdělání“, “středoškolské s maturitou“, “středoškolské (učňovské) bez maturity“, “bakalářské nebo rovnocenné vzdělání“, “magisterské nebo podobné vzdělání”.Hypotéza byla zamítnuta z důvodu výjimečných případů v různých typech vzdělávání.

Poslední výzkumná otázka testovala vliv štěstí na vnímání cizinců. Byla navržena hypotéza, že šťastní lidé mají lepší vztah k cizincům než lidé, kteří se cítí nešťastní. Hypotéza se částečně potvrdila a byla zjištěna zajímavá skutečnost, že lidé, kteří se považují za zcela nešťastné, hodnotí vliv imigrantů na Českou republiku pozitivněji, zatímco šťastní lidé jsou spíše neutrální.

Na závěr praktické části byl popsán portrét cizince v České republice na základě objektivních údajů (statistik) a subjektivních pocitů obyvatelů. Získané údaje mohou podle mého názoru využít služby, které přímo pracují s cizinci, k zajištění komfortního soužití mezi občany ČR a migranty.

8. Seznam obrázků

Obrázek 1. Mezinárodní migrační systémy – kauzality a faktory.....	13
Obrázek 2. Počet cizinců podle státní příslušnosti v roce 2022.....	27
Obrázek 3. Počet cizinců podle státní příslušnosti v roce 2021.....	28
Obrázek 4. Srovnání počtu cizinců ze třetích zemí pobývajících na území ČR podle účelu pobytu podle v letech 2021 a 2022.....	29
Obrázek 5. Srovnání počtu cizinců v roce 2021 a 2022 v jednotlivých krajů.....	30
Obrázek 6. Srovnání počtu cizinců podle pohlaví v letech 2021 a 2022.....	31
Obrázek 7. Věková struktura cizinců v ČR, 2022.....	32
Obrázek 8. Zaměstnávání cizinců podle sekcí klasifikace ekonomických činnosti (CZ-NACE): srovnání migranti ze zemí EU a mimo EU, 2022.....	33
Obrázek 9. Zaměstnávání cizinců podle typu práce: srovnání migranti ze zemí EU a mimo EU, 2022.....	34
Obrázek 10. Zaměstnání cizinci podle státního občanství, 2022.....	35
Obrázek 11. Počet českých studentů v ČR na různých typech škol ve šk. roce 2022/2023.....	36
Obrázek 12. Počet zahraničních studentů v ČR na různých typech škol ve šk. roce 2022/2023.....	37
Obrázek 13. Vývoj registrované kriminality cizinců na území ČR v letech 2018, 2019, 2020, 2021, 2022.....	38
Obrázek 14. Trestná činnost, pro níž byli cizinci stíháni v roce 2022.....	38
Obrázek 15. Počet respondentů podle věkových skupin.....	42
Obrázek 16. Míra důvěry k představitelům jiných národností obyvatel České republiky podle věku.....	43

Obrázek 17. Odpovědi respondentů na otázku: “Jak je to s lidmi z jiných zemí, kteří sem přicházejí za prací? Co z následujícího by podle vás měla vláda udělat?”, podle věku.....	44
Obrázek 18. Celkový počet respondentů podle pohlaví.....	45
Obrázek 19. Hodnocení vlivu cizinců na rozvoj České republiky obyvatelstvem ČR podle pohlaví.....	46
Obrázek 20. Počet respondentů podle typu vzdělání.....	47
Obrázek 21. Míra důvěry k představitelům jiných národností obyvatel České republiky podle typu vzdělání.....	48
Obrázek 22. Hodnocení vlivu cizinců na rozvoj České republiky obyvatelstvem ČR podle úrovně vzdělání.....	49
Obrázek 23. Počet respondentů podle úrovně štěstí.....	50
Obrázek 24. Míra důvěry k představitelům jiných národností obyvatel České republiky podle míry štěstí.....	51
Obrázek 25. Hodnocení vlivu cizinců na rozvoj České republiky podle míry štěstí českých obyvatel.....	52

9. Seznam použité literatury

1. ALLPORT, G. O povaze předsudků. Praha: Prostor, 2004.
2. BJERRE, L. et. al. Measuring immigration policies: the IMPIC database, European Political Science, Springer, Berlin, Vol. 16, Iss. 1, pp. 79-98. ISSN 1682-0983. Dostupné z: <https://doi.org/10.1057/eps.2016> (29.4.2024)
3. BURJANEK, A. . Xenofobie po česku – jak si stojíme mezi Evropany. Sociální studia, 2001 (6): 73–89.
4. DEMUTH, A. Some Conceptual Thoughts on Migration Research. In: Agozino, B. (ed.): Theoretical and Methodological Issues in Migration Research. Ashgate Publishing Ltd., Aldershot, 2000. pp. 21-58.
5. DRBOHLAV, Dušan, UHEREK, Zdeněk. Reflexe migračních teorií. Geografie-Sborník České geografické společnosti. 2007, 112 (2), 125-141.
6. FETZER, J. S. Public Attitudes Toward Immigration in the United States, France, and Germany. New York: Cambridge University Press, 2000.
7. FRANČ, A. Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci, 2010 [online]. Metodický portál RVP.CZ. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/9445/soudobe-poznatky-a-teoreticke-pristupy-k-migraci.html> (29.4.2024)
8. GIDDENS, A. Sociologie. Praha: Argo, 2013.
9. GRULICH, J. Migrační teorie, integrační procesy a evropské dějiny migrací [online]. Český časopis historický. 2013, 111 (2), 378-406. Dostupné z: https://www.academia.edu/66561107/Migra%C4%8Dn%C3%AD_teorie_integra%C4%8Dn%C3%AD_procesy_a_evropsk%C3%A9_d%C4%9Bjiny_migrac%C3%AD_Migration_theories_integration_processes_and_migrations_in_European_history (29.4.2024)

10. HAERPFER, C., INGLEHART, R., MORENO, A., WELZEL, C., Kizilova, K., DIEZ-MEDRANO J., M. LAGOS, P. NORRIS, E. PONARIN & B. PURANEN (eds.). 2022. World Values Survey: Round Seven - Country-Pooled Datafile Version 5.0. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat.
11. HAYES, N. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003.
12. HOFÍREK, O., NEKORJAK, M. ekorjak. 2009. Vietnamští imigranti v českých velkoměstech – integrace přistěhovalců z Vietnamu. 2009, pp. 161–197 in M. Rákoczyová, R. Trbola. Sociální integrace přistěhovalců v České republice. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
13. CHALOUPKOVÁ, J. ŠALAMOUNOVÁ, P. Postoje k imigrantům a dopadům migrace v evropských zemích. Sociologický časopis/Czech Sociological Review [online]. 2006, 42 (1), s. 57-80 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/39-sociologicky-casopis-czech-sociological-review-1-2006/694>.
14. JENNISSEN, R. Causality Chains in the International Migration Systems Approach [online]. Population Research and Policy Review. 2007, 26 (4), 411-436.
15. KING, R. Theories and Typologies of Migration: An Overview and A Primer [online]. Malmö: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM), 2012. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/260096281_Theories_and_Typologies_of_Migration_An_Overview_and_A_Primer (29.4.2024)
16. LEONTIYEVA, Y., VÁVRA, M. Postoje k imigrantům. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i., 2009
17. NORRIS, P. (2002). *Democratic phoenix: Reinventing political activism*. Cambridge University Press.

18. PALÁT, Milan. Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii. Ostrava: Key Publishing, 2014. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-80-7418 228-0
19. PAVLK, Z. et. al. Základy demografie. Praha, 1986.
20. PIORE, M. J. Birds of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies. Cambridge University Press, Cambridge, 1979.
21. PROCHAZKOVA-ILINITCHI, C. Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik [online]. Acta Oeconomica Pragensia. 2010 (6), 3-26. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/294280983_Vybrane_teorie_migrace_a_jejich_vyznam_pri_vytvareni_migracnich_politik (29.4.2023)
22. RADÍMSKÁ, R. Sociologie cizince: prožitek inakosti. Acta Universitatis Carolinae - Philosophica Et. Historica. Studia Sociologica, XIII, 2001, p. 59-72.
23. RUSTENBACH, E. Sources of Negative Attitudes Towards Immigrants: A Multi – level Analysis. International Migration Review. 2010, 19 (1).
24. SAK, P., SAKOVÁ, K. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda Servis, 2004.
25. SIMMEL, Georg. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 206 s. Klas, sv. 1.
26. SMEEKES, A., & VERKUYTEN, M. (2013). Collective self-continuity, group identification and in-group defense. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49, 984–994. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.06.004> (29.4.2024)
27. TESAŘ, F. Etnické konflikty. Praha: Portál, 2007. ISBN978-80-7367-097-9
28. UHEREK, Z. Migrace, postmigrační procesy a jejich teoretické tematizace. Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané

případy významných imigračních skupin v České republice. 2008. Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 75-84.

Internetové zdroje:

1. Oficiální internetová stránka Ministerstva vnitra ČR: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky.aspx> (29.4.2024)
2. ÚŘAD SLUŽBY KRIMINÁLNÍ POLICIE A VYŠETŘOVÁNÍ. Zpráva SKPV za rok 2022. Praha, 2023 Dostupné z (pdf): <https://is.ambis.cz/publication/487824/en/VYROCNI-ZPRAVA-2022/protidrogova-centrala-SKPV-PCR> (29.4.2024)
3. Ministerstvo vnitra. Výroční zpráva o stavu veřejné správy České republiky za rok 2022 (účelová publikace, není určena k prodeji), Praha, 2023. ISBN: 978-80-7616-193-1 (on-line PDF)
4. ČSÚ. Cizinci v České Republice. Praha, 2023. 978-80-250-3426-2 (pdf)
5. Sironi, A. C. Bauloz and M. Emmanuel (eds.), 2019. Glossary on Migration. International Migration Law, No. 34. International Organization for Migration (IOM), Geneva (pdf)

10. Přílohy

Příloha 1

Vybrané otázky z WVS 2017 Česká republika

Otázky týkající se demografických charakteristik respondentů a otázka pocitu štěstí

Otázka Q260. Pohlaví:

Q260. **Jste?** (zakódujte, neptejte se)

Muž	1
Žena	2

Otázka Q262. Věk:

Q262. **To znamená, že Vám je let?** (vypište dvojčíferné číslo)

--	--

Otázka Q269. Občanství:

Q269. **Jste občanem / občankou této země?**

Ano	1
Ne	2

Otázka Q275. Vzdělání:

Q275. Jakého nejvyššího vzdělání jste dosáhnul Vy osobně?

	Q275 Respondent
Předškolní vzdělání / bez vzdělání	1
Základní vzdělání	2
Středoškolské (učňovské) bez maturity	3
Středoškolské s maturitou	4
Pomaturitní, nástavbové	5
Vyšší vzdělání ukončené absolutoriem, titul DIS	6
Bakalářské nebo rovnocenné vzdělání	7
Magisterské nebo podobné vzdělání	8
Doktorské nebo podobné vzdělání	9

Otázka Q46 Štěstí:

Q46. Když se zamyslíte nad svou celkovou životní situací, řekli byste, že jste...

Pokyn: přečtete a zakódujete jednu odpověď.

Velmi šťastný/á	1
Spíše šťastný/á	2
Ne příliš šťastný/á	3
Zcela nešťastný/á	4

Otázky související s migrací

Q63.

Rád/a bych se vás zeptal/a, jak moc důvěřujete lidem z různých skupin. Mohli byste mi u každé z nich říct, zda lidem z této skupiny důvěřujete zcela, do jisté míry, nepříliš nebo vůbec? Míru své důvěry vyjádřete prosím pomocí této škály:

- 1 = zcela důvěřuji
 2 = důvěřuji do jisté míry
 3 = příliš nedůvěřuji
 4 = vůbec nedůvěřuji
 -1 kód bez popisku
 -2 kód bez popisku

Pokyn: přečtete každou položku a zakódujete jednu odpověď pro každou z nich!

Prog: položky rotují

	Zcela důvěřuji	Důvěřuji do jisté míry	Příliš nedůvěřuji	Vůbec nedůvěřuji		
Q58. Vaše rodina	1	2	3	4	-1	-2
Q59. Vaše okolí	1	2	3	4	-1	-2
Q60. Lidé, které osobně znáte	1	2	3	4	-1	-2
Q61. Lidé, se kterými se setkáváte poprvé	1	2	3	4	-1	-2
Q62. Lidé jiného náboženství	1	2	3	4	-1	-2
Q63. Lidé jiné národnosti	1	2	3	4	-1	-2

Q121:

Q121. Nyní bychom rádi znali Váš názor na lidi z jiných zemí, kteří přicházejí žít do naší země - na imigranty.

Jak hodnotíte vliv těchto lidí na rozvoj naší země?

Velmi dobrý	1
Spíše dobrý	2
Ani dobrý, ani špatný	3
Spíše špatný	4
Velmi špatný	5

Q130:

Q130. Jak je to s lidmi z jiných zemí, kteří sem přicházejí za prací? Co z následujícího by podle vás měla vláda udělat?

Ať přijde každý, kdo chce.	1
Ať lidé přicházejí, dokud jsou k dispozici pracovní místa.	2
Přísně omezit počet cizinců, kteří sem mohou přijít.	3
Zakázat příchod lidí z jiných zemí.	4

Příloha 2

Test statistické významnosti rozdílů mezi skupinami respondentů

1) Rozdíly mezi věkovými skupinami:

Věk a Q63

Kruskal-Wallis rank sum test

data: Q63 by Věk

Kruskal-Wallis chi-squared = 4.6218, df = 2, p-value = 0.09917

Věk a Q130

Kruskal-Wallis rank sum test

data: Q130 by Věk

Kruskal-Wallis chi-squared = 14.618, df = 2, p-value = 0.0006695

2) Rozdíly mezi ženami a muži:

Pohlaví a Q121

Kruskal-Wallis rank sum test

data: Q121 by Pohlaví

Kruskal-Wallis chi-squared = 8.7112, df = 1, p-value = 0.003163

3) Rozdělení mezi skupinami s různým typem vzdělání:

Vzdělání a Q63

Kruskal-Wallis rank sum test

data: Q63 by Vzdělání

Kruskal-Wallis chi-squared = 24.551, df = 8, p-value = 0.001851

Vzdělání a Q121

Kruskal-Wallis rank sum test

data: Q121 by Vzdělání

Kruskal-Wallis chi-squared = 30.158, df = 8, p-value = 0.0001982

Vzdělání a Q130

Kruskal-Wallis rank sum test

data: Q130 by Vzdělání

Kruskal-Wallis chi-squared = 36.664, df = 8, p-value = 1.327e-05

4) Rozdělení mezi skupinami s různou úrovní štěstí:

Štěstí a Q63

Kruskal-Wallis rank sum test

data: Q63 by Štěstí

Kruskal-Wallis chi-squared = 11.377, df = 5, p-value = 0.0444

Štěstí a Q121

Kruskal-Wallis rank sum test

data: Q121 by Štěstí

Kruskal-Wallis chi-squared = 16.96, df = 5, p-value = 0.004577